

LLUC

setembre 1969

FELANITX, un poble de Mallorca.

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 - Tel. 69 - Binissalem

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358

PALMA DE MALLORCA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA

ESPARTENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgics per a la Santa Missa i

Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA

DE

LLUIS CODA

I CIA.

BROSSA I JAUME II

TEL. 212517

PALMA DE MALLORCA

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

GALLETES QUELY

I CAN GUIXA

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Correu dels amics

Per una ampliació del darrer article de Llorenç Vidal

Sr. Director de LLUC.

Com a subscriptor de la revista LLUC, i que ha integrat durant tres anys la vostra societat de Mallorca, traslladat de nou a Barcelona per motius de treball, he seguit sempre interessat per les manifestacions del nostres Països. Apart de tot el que he exposat, les meves activitats extraprofessionals m'han duit per vocació al terreny de l'educació, i en llegir a les pàgines 6 i 7 del mes de juny d'enguany l'article presentat per En Llorenç Vidal, *La XXXI Conferència Internacional d'Instrucció Pública i l'Educació per la comprensió internacional*, m'he dirigit a vosaltres per si poguéssiu ampliar-me o donar-me referència sobre el contingut total de l'esmentada Conferència Internacional, car em seria de gran interès per al meu treball vers la joventut.

Espero la vostra resposta i em poso incondicionalment a la vostra disposició,

Jordi Ballester
(Barcelona)

Sobre «Els malnoms» de Joan Miralles i Montserrat

Sr. Director de LLUC.

Unes lletres, en primer lloc, per agrair-li lo molt que està fent per la cultura del nostre País, dirigint aquesta revista tant nostra com és LLUC.

Lo segon és que he llegit amb molt d'interès l'article *Els malnoms* de Joan Miralles i Montserrat

que per mi ha estat molt complet. Ell diu, i amb raó, que respecte a les monografies sobre malnoms, podem dir que no abunden gaire... Jo li envii aquesta fitxa bibliogràfica per si pot esser útil, ja que crec que és poc coneguda, encara que sigui d'un gran historiadore. Es així: GABRIEL FUSTER. *Introducción a un estudio de los Apodos Manacorenses*, Manacor, 1964. (46 pàg. en 8è, i estudia 883 malnoms). Separata del setmanari ARRIBA, de Manacor.

Ben afectuosament,

Joan Parets
(Bunyola)

Puntualitzacions de Josep Maria Llompert

Sr. Director de LLUC

Estimat amic:

Us agrairé que accepteu la meua enhorabona per la incorporació —o potser reincorporació— d'Antoni Lluc Ferrer a les pàgines de la vostra revista, ni que sigui a través del gènere epistolar. Confii que la carta que li publicàreu en el número de juliol-agost no serà la seva darrera col·laboració.

M'hauríeu de permetre, emperò, que puntualitzàs algunes coses.

Encara que l'amic Ferrer empra un to una mica sibillí —i no li'n faig retret perquè, com ell mateix diu, cadascú s'expressa com vol o com pot—, em sembla entendre que, davall davall, ve a acusar-me de «mandarinisme». Crec que el seu esquema és aproximadament: un «mandari» (jo) que atropella un pobre

Sumari

Correu dels amics	1
La ciutat de Felanitx	3
Evolució de la població i de la indústria de Felanitx els darrers cent anys, per Mn. Pere Xamena i Fiol	5
Mort en Primavera. Narració, per Miquel Pons	9
Notes sobre l'ensenyament a Felanitx, per Francesc Riera i Montserrat	12
Notes breus per a la història de la premsa periòdica a Felanitx, per Germà Coll i Mesquida	14
Model Felanitx de poema «Pret à porter», per Joan Manresa	19
Els escriptors felanitxers de postguerra, per Josep A. Grimalt	20
El comerç del vi a la segona meitat del segle XIX a Felanitx, per Guillem Aulet i Sastre	25
Rosa dels vents	29
Dins el cor de la muntanya	30

PORTADA:

El temple parroquial de Felanitx, erecte i escaient com una catedral, vist pel notable pintor Miquel Llabrés.

LLUC

Revista mensual

Any XLIX - Núm. 582 - Setembre 1969

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS
Director religiós: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.
Subdirector religiós: GUILLEM CELIÀ, M. SS. CC.
Secretari: MIQUEL GAYÀ
Administració: JACINT RODRÍGUEZ, M. SS. CC.

Subscripció: 150 ptes. anuals
Estranger: 200 ptes. anuals

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

Correu dels amics

innocent (el senyor Joan Servera), mereixedor, no d'esser tractat a coces, sinó de rebre una informació i una atenció que els «mandarins», massa ocupats contemplant el propi melic, li han negat sempre. ¿Qui té, doncs, la culpa de tot? Els «mandarins».

Si la meua interpretació és correcta, he de confessar que l'amic Ferrer m'ha decepcionat per partida doble. En primer lloc, hauria d'haver deduït —a mi no em va ésser gens difícil fer-ho— que el senyor Joan Servera no és el senyor Joan Servera. ¿Per què? Per una raó molt senzilla: els autèntics senyors Joan Servera —no ens facem il·lusions, que no abunden gaire— criden i s'indignen, però no tenen mala bava. ¿Com va passar per alt aquest detall al subtil esperit crític de l'amic Antoni Lluç Ferrer? ¿Haurem de repetir allò de la *sancta simplicitas*? ¿o potser *non sancta...*?

El senyor Joan Servera ha resultat ésser (com jo ja sabia cert) un conegut i senil autor d'anònims que exerceix el seu pintoresc ofici en aquesta localitat. Tot seguit en vaig tenir la confirmació: als pocs dies de publicada la meua contesta, m'arribava l'esperat anonimet insultant.

Ara bé, ¿quines eren les intencions de l'anonimista? Ni més ni pus que sembrar la confusió. Per estranyes raons que ara no fan al cas, degué filar dins el seu elemental cervellet que podia fer creure a la gent que alguns de nosaltres som una mena d'energúmens que no respectam res, i que, per tant, cal rebutjar tot quant deim. El resultat de la seva maniobra ha estat més aviat divertit (per no dir penós, és clar): ha aconseguit confondre l'amic Ferrer. Qui ho havia de dir!

Es clar que això no té

massa importància, perquè els qui de veritat compten no són els amics Ferrer, sinó els autèntics senyors Joan Servera. I eren precisament aquests els qui es podiem empassar amb més facilitat l'ham de l'anonimista. ¿Compreu ara el vostre col·laborador epistolar perquè no era escaient exercir en aquest cas obres de misericòrdia, sinó més tost emprar l'artilleria? Calia que el moscardi perdés per sempre les ganes de xiular, desmuntar-lo peça per peça davant els Joan Servera de debò, voltar-lo de rialles. Que segueixi enviant anònims si això alleugereix d'alguna manera les seves terboleses psicopàtiques. Però, per l'amor de Déu, que calli davant la gent! Que no digui arrieses confusionàries, que no ens desorienti els possibles Joan Servera!

Ja veu l'amic Ferrer si vaig haver d'acceptar les regles del joc. Desenganyem-nos: hi ha moscards tan durs de closca, que resisteixen els productes aquests que venen en els comerços. Amb ells, no tenim més remei que utilitzar els tradicionals procediments mecànics.

En un altre punt m'ha decepcionat el bon amic Antoni Lluç Ferrer. Em pensava que em coneixia prou, i ara veig que no. Perquè sé cert que, si em conegués, no se li hauria acudit mai atribuir-me actituds i vocacions «mandarinistes». Però aquesta és una qüestió que, al capdavall, només m'interessa a mi. Deixem-la estar, doncs. Li agraeix, tanmateix, l'interès amb què ha seguit l'afer, i àdhuc les oportunes, erudites i tranquil·litzadores referències bibliogràfiques, demostratives que hom parla a vegades de Marian Aguiló sense dir que fes «versots».

Quant a això de les mans netes, és clar que

Correu dels amics

ningú no les hi té! Jo, almenys, puc dir ben cara alta que les tinc molt brutes. Perquè les he emprat, dia rera dia, en el treball —no gens fàcil ni agraït— de procurar fer algun servei als **vertaders** senyors Joan Servera. Sé que la meua capacitat no

ha estat sempre a l'altura de les circumstàncies i que molt sovint m'he equivocat; però, si més no, he fet la feina honestament. Sense dobles jocs, ni comptets, ni intriguetes.

Cordialment vostre,

Josep Maria LLOMPART

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

Llegiu i propagau

la Revista LLUC.

Subscriviu-vos-hi!

La ciutat de Felanitx

Quan la revista LLUC brindà a la Fundació Mossèn Cosme Bauçà l'avinentsa de poder dedicar un número a Felanitx, tot d'una vàrem acceptar l'envit. I ho acceptàrem alegrement, il·lusionats per fer una cosa que s'adeia prou bé amb la norma i els fins de la Fundació i que, al capdavall, era un deure que no podíem rebutjar. Però dedicar un número al nostre poble era una tasca que, per més que fos agradable, era també compromesa, perquè calia escollir amb esment els temes que s'havien de tractar a fi de donar una idea clara i neta, dins els possibles naturalment, de la realitat sociològica, econòmica i cultural del Felanitx d'avui. Tenint en compte, doncs, els defectes inevitables de tota visió de conjunt, i tenint en compte també els límits forçosos dins els quals ens hem mogut, creim que, malgrat això, hem aconseguit de traçar un perfil a bastament nítid de la realitat viva del nostre poble, que permetrà al lector d'adonar-se del tarannà de la comunitat felanitxera i dels problemes que té plantejats. És clar que l'exposició no és exhaustiva ni de molt; hi haguéssim pogut ficar una partida més de temes, com és ara el del turisme, però l'espai comanda i hem hagut de fer una tria dels que ens han semblat més cardinals, deixant de banda tots aquells que o bé no són gaire actuals o bé no han assolit encara, per a nosaltres, una importància de primer ordre. El turisme, valga l'exemple, que a tants d'indrets de Mallorca ha esdevingut la font principal de riquesa, a Felanitx, si bé de cada any és més nombrós a Portocolom, és molt enfora de representar per al conjunt de l'economia felanitxera tant com representa per a tants d'altres pobles de Mallorca, més sortats que el nostre en aquest aspecte. Val a dir que, malgrat el rebregat i beneficiós turisme de masses, els felanitxers continuam essent una comunitat bàsicament agrícola i deficientment industrialitzada, tot i que el nostre camp travessa la mateixa crisi estructural i conjuntural del camp mallorquí. Això és un mal averany que no anuncia res de bo si els felanitxers no ens desxondim de bondeveres; perquè ja anam ressagats de fa estona i serà necessari fer el cap viu per a poder guanyar el temps perdut. Un índex claríssim del

nostre endarreriment és el migrat creixement demogràfic d'aquests darrers vint anys; de fet no arriba a seixanta persones. Aquesta dada, creim que és més que suficient per a poder apreciar la magnitud dels problemes que, prest o tard, els felanitxers haurem de resoldre si no ens volem convertir en un poble sense pes ni relleu. Si del turisme, fins ara, només en tenim un tast, si la nostra agricultura va de rossec, i si la nostra indústria és poca, ens sembla que un cert pessimisme sobre el nostre futur està més que justificat. Hem de dir que molts dels problemes amb els quals estam encarats no són específicament nostres, es troben pertot arreu de Mallorca, i no depèn de nosaltres la seva solució; fins i tots podríem afegir, per no faltar a la veritat, que alguns dels problemes fonamentals que donen un caramull de maldecaps a altres Ajuntaments de l'Illa, com és ara la claveguera o la canalització de les aigües, a Felanitx ja ho tenim resolt des de fa anys, però això no lleva que en tinguem d'altres la solució dels quals és inajornable. És ver que el nivell de vida ha pujat, i que la nostra renda és més crescuda que abans, i que culturalment i social ens hem desenrotllat a un ritme potser més viu que altres pobles de Mallorca, però aquesta nota optimista ha d'esser contraposada a l'evidència de la nostra pèrdua d'empenta col·lectiva. La nostra creixença, comparada amb la d'altres pobles de Mallorca, és esquifida. Les causes del nostre decandiment són complexes i no és ací el lloc oportú per a estudiar-les, n'hi ha prou amb deixar constància del fet. Per dissort estam molt lluny dels temps en què Antonio Furió, a mitjan segle passat, escrivia de la nostra ciutat en el seu Panorama de las Islas Baleares: «Aquí halla el viajero una villa que se cuenta por la primera de la isla, por su cultura, industria, comercio, agricultura y vecindario.» I quan, anys després, ens visita l'arxiduc Lluís Salvador, encara afirma que «Felanitx és la població rural més important de l'illa.» Amb el soscaire de la fil·loxa se n'anà tot en orris. D'aquella ensorrada ençà, a Felanitx hem anat daixo-daixo. Per més que al cap d'uns anys ja el nostre terme tornàs a esser poblat de vinyes, el fet és que mai no ens hem rescablat

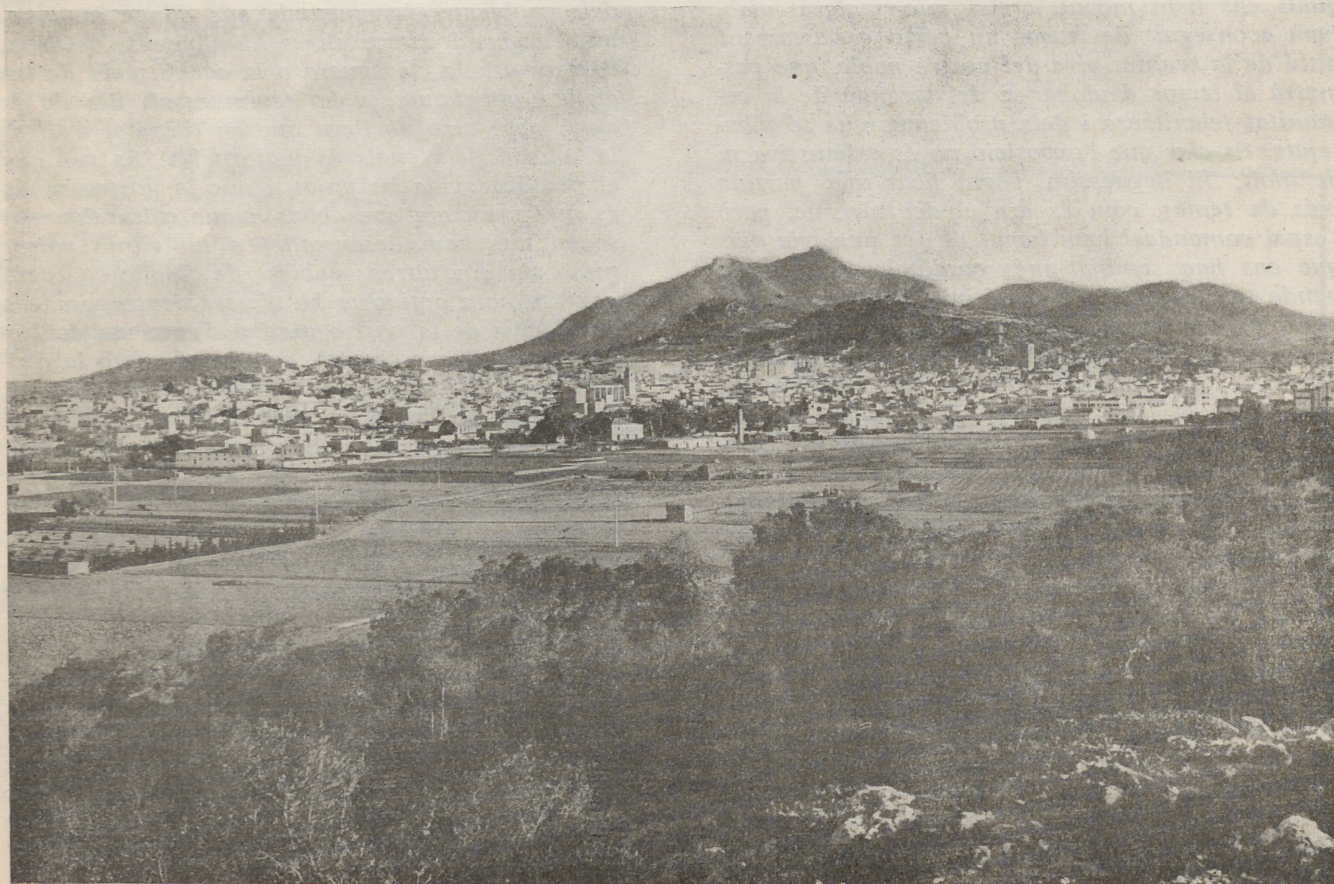

d'aquell esfondrament. Ens ha mancat imaginació, iniciativa, esperit d'empresa, gust pel risc, virtuts que sembla que tenien en grau superlatiu els felanitxers d'antany. A l'optimisme exultant del «temps del vi» va succeir el conformisme aldeà o l'emigració cap a Amèrica. Però un poble no pot anar fent la viu-viu anys i més anys sense que a la fi no se'n ressenti tot el to vital. És clar que des del 1931 ençà s'han fet coses importants: mercat nou, carrers asfaltats, canalització d'aigües, escoles noves, institut laboral, noves indústries i comerços, etc. però, amb tot, els felanitxers no hem recobrat el pols d'abans. Això no obstant, és innegable que aquests darrers anys hem avançat una mica, l'onada de benestar que el turisme ha duit també ens ha arribat, ni que només sigui de rampellada, i a més hi ha hagut un grup d'hommes, molt petit malauradament, que han sabut crear indústries noves i ben muntades que, dins el seu ram, són de les millors de Mallorca. Els

immigrants han vingut també a omplir el buit que havien deixat tants de felanitxers que se'n són anats a viure a Ciutat o a l'estranger, i s'observa un reviscolament que, si bé no és gens espectacular, amb el temps, potser, arribarà a prendre la força necessària perquè puguem desencaillar el carro. El primer que cal, és insistir en l'actitud creadora, aprofitar les circumstàncies, responsabilitzar-nos, tenir voluntat de creixença, ganes de tirar envant; si això ens manca, tot quant hem bastit fins ara s'esbucarà sense remei. Malgrat tot, aquest número de LLUC, dedicat a Felanitx sota el patrocini de la Fundació Mossèn Cosme Bauçà, és i vol esser un testimoni d'esperança, una afirmació de fe en l'esdevenidor del nostre poble. Refusam el triomfalisme, però estimam la veritat per desconhortadora que sigui, i creïm que aquesta és l'actitud que cal per a parlar de qualsevol cosa. Per a parlar-ne honradament, s'entén.

Panoràmica de la ciutat de Felanitx, al peu del Puig Sant Salvador on la Mare de Déu es venerada en un dels Santuaris més importants de Mallorca. La volten plans i turons, blateres i vinyes, el Castell de Santueri i la mar de Portocolom.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ I DE LA INDÚSTRIA DE FELANITX ELS DARRERS CENT ANYS

per Mn. Pere XAMENA I FIAL

I. La Població (1)

La població de fet de Felanitx, l'any 1860, era de 10.563 habitants, i la de 1968 és de 12.568.

Prenent la població de l'any 1860 com a base 100, l'índex de creixement és només 118'98, mentre que l'índex de creixement de la població de Mallorca durant aquest mateix interval és 175'54.

L'any 1860, de cada cent mallorquins n'hi havia cinc de felanitxers; ara només n'hi ha 3'4. De la comparació d'aquestes xifres deduïm que Felanitx ha quedat endarrerit i que, almanco pel nombre d'habitants, tenia més importància dis Mallorca ara fa cent anys que no en té actualment.

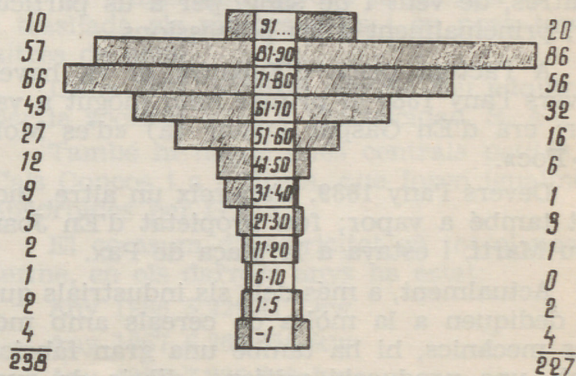
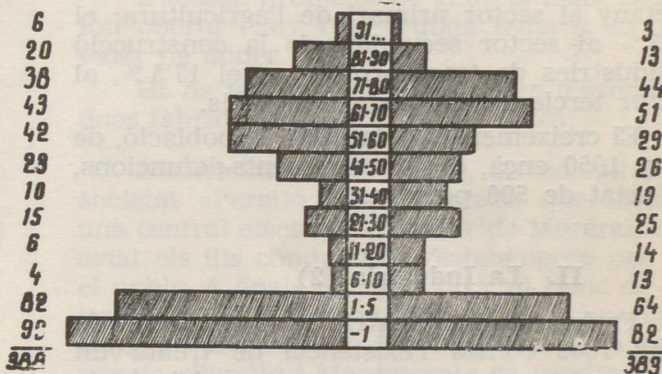
Natalitat.—El terme mitjà de naixements anuals del decenni 1860-69 va esser de 314, i el del darrer quinquenni ha estat només de 173. Aquesta disminució es nota més en la comparació dels coeficients de natalitat; el nombre de naixements per mil habitants era llavors 29'6 i ara és solament 14'4; notablement inferior al total d'Espanya: 20'2.

Mortalitat.—Al decenni 1860-69, morien per terme mitjà anual 222 persones, 85 de les quals eren infants menors de set anys. Ara en moren cada any unes 154, de les quals només unes tres són infants.

El coeficient de mortalitat és actualment de 12'8 per mil habitants, una mica més elevat que el de Balears (10'8) i que el total d'Espanya (8'5).

Si comparam la mortalitat de les distintes edats en el nostre segle i en el passat, observarem la notabilíssima disminució de la mortalitat infantil i el desplaçament de la mortalitat entre els adults des de les edats inferiors a les superiors. Vegeu els dos diagrames: al primer hi ha les defuncions succeïdes

a Felanitx durant els anys 1839-42, distribuïdes per edats (columna central) i sexe (homes a l'esquerra i dones a la dreta). Al segon són distribuïdes de la mateixa forma les defuncions dels anys 1956-59.

Migració.—Des de l'any 1950 fins ara, els immigrants que s'han donat d'alta al padró d'habitants han estat 2.234, i els emigrants que s'han donat de baixa, 1.227.

Nupcialitat.—El que no ha canviat notablement des de 1860 ençà és el coeficient de nupcialitat; ha oscil·lat sempre entre 7 i 8 casaments anuals per cada mil habitants. Actualment és de 7'3, i en això sí que som iguals dels altres balears (7'7) i espanyols (7'1).

Classificació de la població.—L'any 1860, era la següent:

Jornalers del camp: 40 per cent de la població total.

Propietaris: 19 per cent de la població total.

Industrials i artesans: 3 per cent de la població total.

Per explicar-nos la gran quantitat de jornalers agrícoles, cal que notem que, al segle passat, les deu possessions més grans del terme tenien una extensió de 4.588 quarterades, que equivalien al 19 % de la superfície total del terme municipal. Actualment, la propietat rural és excessivament dividida.

La població activa avui és de 5.012 habitants, o sia el 40 % de la població total.

Felanitx continua essent un poble principalment agrícola: el 57 % de la població activa pertany al sector primari de l'agricultura; el 25'5 % al sector secundari de la construcció i indústries de transformació; i el 17'5 %, al sector terciari del comerç i servicis.

El creixement vegetatiu de la població, de l'any 1950 ençà, o sia naixements-defuncions, ha estat de 500 persones.

II. La Indústria (2)

Farina.—A la matrícula industrial de l'any 1868 consta l'existència de trenta-vuit molins de vent dins el terme municipal. És probable que, a més d'aquests, n'hi hagués d'altres, de vent i de sang, per a ús particular, principalment a les possessions.

A l'actual plaça d'Espanya hi va haver devers l'any 1880 el primer molí mogut a vapor; era d'En Gaspar Fuster (a) «d'es Molí de Foc».

Devers l'any 1889, n'apareix un altre, mogut també a vapor; fou propietat d'En Joan Pou Martí, i estava a la plaça de Pax.

Actualment, a més dels sis industrials que es dediquen a la mòlta de cereals amb molins mecànics, hi ha també una gran fàbrica amb una producció mitjana diària de quaranta-cinc tones de farina.

Conserves d'albarcoc.—La fabricació de polpa d'albarcoc començà a finals del segle passat. L'any 1918, la fàbrica més important

era la de N'Antoni Obrador, al carrer del Convent.

Ara s'elaboren anualment unes 350 tones d'albarcocs secs, que en suposen unes 16.000 de frescs, importats en gran part de les regions murciana, valenciana i saragossana.

Conserva de tàperes.—La societat «Islacapens, S. A.» envinagra cada any unes 400 tones de tàperes (totes les de Mallorca), 250 de les quals procedeixen de Campos, i 150 de Llubí.

Derivats de la llet.—La primera fàbrica de formatge, en el nostre terme, fou la d'En Miquel Bennàsser, a Ca's Concos, l'any 1940. Ara n'hi ha tres, que entre totes produeixen anualment una mitjana de 115 tones de formatge tendre i 13 de mantega.

Embotits.—Aquesta indústria començà, a Felanitx, l'any 1919 amb la fàbrica de N'Alexandre Tejedor al carrer de Rocaboira.

Ara són vuit, els fabricants d'embotits, i entre tots maten uns 12.000 porcs cada any.

Granja avícola i matança de pollastres.—Vet ací una explotació moderna. La sala d'incubació produeix anualment uns 800.000 pollets, i cada any es maten uns 900.000 pollastres, d'un a dos quilos de pes, procedents de distintes granges, algunes d'elles d'altres municipis.

Pinsos.—També és una indústria ben moderna, però en poc temps ha assolit una gran importància. Hi ha dues fàbriques de pinsos composts amb una producció mitjana mensual de 1.000 tones. Dos molins trituradors de garroves en capolen cada any 600 tones.

Begudes refrescants.—L'any 1892 ja hi havia una fàbrica de begudes gasoses, propietat d'En Sebastià Gayà, el qual posseïa tres carruatges de quatre rodes per a distribuir botelles a altres poblacions de l'Illa; més tard n'establí també una altra fàbrica a Artà.

Avui les dues fàbriques de begudes refrescants produeixen durant l'estiu unes 35.000 botelles diàries, i a l'hivern unes 10.000.

Indústria tèxtil i del vestit.—L'any 1844 treballaven 63 telers manejats cada un per una sola persona. L'any 1868 eren solament dotze, però al carrer del Convent n'hi havia un de vuitanta fusos, mogut per una bístia. Des de llavors, el nombre de telers va minvant a poc a poc, i s'extingeixen l'any 1916. El darrer teixidor fou En Bartomeu Ramis del carrer de la Mar.

El primer sastre matriculat a Felanitx fou N'Emili Soler, el qual l'any 1889 estava establert al carrer Major, i la primera modista, Na

Margalida Fuster, que el mateix any estava al carrer de la Mar. Aquests dos artesans coincidiren amb l'època d'eufòria comercial i duraren poc temps.

L'any 1922, En Josep Sirer tenia tres telers mecànics circulars per a obres de punt, i l'any 1925 hi havia un taller amb màquines de brodar a la plaça de Pax.

Avui les indústries d'aquest ram són:

Dos tallers de confecció de roba ordinària, que tenen ocupades unes seixanta dones.

Cinc obradors de llenceria i brodats a mà, que en tenen unes setanta.

Sis sastres, una petita fàbrica d'articles de punt i una altra de cordó i trena.

Fusteria i indústria del moble.—L'any 1889, En Gabriel Barceló establí al carrer d'Alou la primera ebenisteria. L'any abans, el mateix Barceló havia instal·lat a una casa de la plaça de Pax la primera serra sense fi, moguda per una bístia. A principis de segle, foren instal·lades serres sense fi mogudes per vapor i gas pobre.

Durant els anys 1920-23 es mecanitzen les fusteries; s'introdueixen especialment serres mogudes per l'electricitat. L'any 1925 eren deu les fusteries mecanitzades; avui són vint-i-quatre.

Ferrereries.—L'any 1868, les ferrereries eren dotze. El 1930 ja hi havia cinc tallers de ferreria mecanitzats i tres aparells de soldadura autògena.

Ara els petits tallers de ferro on es treballa principalment a mà són denou, i els mecanitzats, setze.

Hi ha també un taller o fàbrica de pots de llauna per a conserves.

Materials per a la construcció.—Fa cent anys, els principals materials per a la construcció eren els cantons de Sa Mola i les teules fabricades a les gerrereries de Felanitx, les quals, l'any 1868, eren en nombre d'onze. El mateix any, hi havia quatre forns per a fer guix. Durant molts d'anys, i almanco des del 1877, En Jaume Vadell (a) «Torróner» fou el proveïdor de calç a totes les obres de Felanitx.

En Bartomeu Alzamora Riera inaugurà l'any 1918, al carrer de Moreral, la primera fàbrica de ciment, amb un nom ben patriota: «El Dos de Mayo».

L'any 1927 ja funcionaven dues premses per a fer rajoles i tres fàbriques de bigues de ciment armat.

Ara les principals indústries de materials de construcció són:

Les fàbriques de formigó, que produeixen entre totes diàriament unes 10.000 peces de distinta grossària i uns 350 metres de biga de ciment armat.

«Ladrillerías Mallorquinas, S. A.», que té un forn continu que cou diàriament una mitjana de 5.000 maons de distintes mides.

Les teuleres, que produeixen mensualment una mitjana de 350.000 rajoles, anomenades «de pols», que s'empren per a la construcció de terrats per totes les nostres illes.

Un forn continu alimentat per gas-oil que produeix de set a vuit tones de calç cada dia.

Dues fàbriques de ciment ordinari, amb una producció mitjana diària de trenta tones.

Quatre rajolereries, tres obradors de marbre artificial i una fàbrica de rajoles dites «de València».

Indústries sumptuàries.—L'any 1913, ja hi havia a Felanitx una fàbrica de perles, propietat de Hug Huesc i Cia., establida primerament al carrer de l'Hospici. Després d'uns anys d'interrupció, continuà a l'antiga fàbrica de gas.

L'actual, propietat de «Perlas Islas, S. A.», fou oberta l'any 1949 i dona feina a un centenar de dones.

Hi ha també quatre obradors d'esmalts i dues fàbriques de ceràmica artística.

Electricitat.—L'any 1912, es constituí la societat «Perelló i Montserrat», que instal·là una central elèctrica al carrer de Moreral. Ben aviat els fils conductors s'estengueren per tot el poble. A finals de l'any 1915, el Banc de Felanitx decidí crear una central elèctrica nova. Davant l'amenaça de la competència, la companyia «Perelló i Montserrat» va vendre la seva fàbrica al Banc; aquest, l'any següent, construï un edifici nou devora la fàbrica de gas, i traslladà els motors vells i en posà també altres de nous.

L'any 1931, aquesta central fou adquirida per la societat «Gas y Electricidad, S. A.».

També hi hagué dues centrals petites, a Ca's Concos i a S'Horta, que foren igualment absorbides per G.E.S.A.

El consum d'electricitat en tot el nostre terme, en els darrers anys ha estat:

Any 1966 5.229.417 kw

Any 1967 6.265.356 kw

Any 1968 7.236.748 kw

Altres indústries instal·lades al terme de Felanitx—(3) Tres impremtes, manipulació de paper, una fàbrica de vinagre, una de lleixivet, dues de gel i dues de gelat.

També cal esmentar la indústria hotelera o «dels forasters» com l'anomenà l'any 1903 el nostre Bartomeu Amengual. De l'hostal de Pere Antoni Ramon del carrer de Pizà l'any 1868 hem passat ara a dos hotels de 2.ª i dos de 3.ª i una casa d'hostes.

Indústries existents altre temps i avui desaparegudes.—La de teixits de què ja hem parlat.

Fabricació de bótes congrenyades i de cubells.

Elaboració d'oli, des de temps immemorial.

Fabricació de sabó, des de l'any 1844.

Fabricació de pólvora, p'En Jordi Roselló, devers l'any 1870.

Fàbrica de pastes de sopa, des de l'any 1891, al carrer de Castellet.

Fàbrica de gas, fundada l'any 1899 pel Banc de Felanitx.

Fàbrica de formes de sabata d'En Cristòfol Montserrat, a finals de segle, al carrer de Rocaboira.

Adoberia de pells d'En Salvador Sans, al carrer del Pou de la Vila, l'any 1908.

Fàbrica de tancadors metàl·lics, a l'edifici de la Quartera.

Fàbrica de midó d'En Miquel Llodrà, l'any 1920, al carrer de Moreral.

Fàbrica de sabates d'En Mateu Juan, l'any 1921.

Fàbrica d'aiguacuita, devers l'any 1942.

NOTES

(1) *Anuario del Instituto Nacional de Estadística*, 1966. *Boletín del Instituto Nacional de Estadística*, febrero 1969.

J. M. BOVER, *Noticias histórico-topográficas de la Isla de Mallorca*, Palma, 1864.

G. AULET SASTRE, *La población del municipio de Felanitx (1730-1959)*, Felanitx, 1960.

P. XAMENA FIOL, *Demografía retrospectiva de Felanitx (1730-1959)*, Felanitx, 1960.

M. BORDOY OLIVER, *Vicissituds de la nostra Agricultura, Indústria i Comerç*, Felanitx, 1930.

Padrón Municipal de habitantes de Felanitx en 1965, (Oficines Municipals).

Rectificaciones del Padrón de habitantes, (id).

Memoria Municipal, 1949-1968, (id).

IMPORTANT

La revista LLUC, amb el present, ofereix un número monogràfic d'homenatge a la mallorquiníssima ciutat de Felanitx, amb col.laboracions d'amics que difícilment podríem agrair com cal, per l'entusiasme i la il·lusió amb què han estat realitzades.

Per tal de fer un número més compacte i ordenat, dins els límits d'espai que ens podem permetre, reservam altres valuoses col.laboracions i informacions per al vinent número d'octubre, i en general totes les altres seccions de costum: A la ciutat dels llibres, Cròniques del Món i la Bolla, Rosa dels vents —diverses ressenyes—, Món del disc, Posa-hi el dit, etc. També entre els temes l'actualitat dels quals volem salvar, figura un homenatge al nostre fidelíssim col.laborador i estimat poeta de l'illa d'Eivissa, En Marià Villangómez Llobet, amb motiu de la publicació de la seva Antologia poètica per l'Editorial Selecta, de Barcelona.

(2) *Matrícula de la Contribución Industrial 1868-1900* (Arxiu Municipal, lligall núm. 957).

Matrícula de la Contribución Industrial 1901-1960. (Oficines Municipals).

Matrícula de Licencia Fiscal - Impuesto Industrial, 1961-1968, (id).

Col·lecció del setmanari «El Felanigense», 1883-1936.

Relació oral d'En Macià Capó Vicens, de 86 anys, i dels encarregats de cada una de les indústries principals.

(3) Són excloses de l'inventari present les indústries del vi i derivats, de les quals Don Glillem Aulet tracta en aquest mateix número de LLUC.

NARRACIÓ

Mort en Primavera

per Miquel PONS

De la pipa de terra i canya sortia una fumurada espessa. El moliner fumava picadura de fulles seques de figuera, que torrava al sol, des de la tardor fins ben entrat l'hivern.

El moliner, al corralet de casa, semblava tabaqueres rosses i d'espasa fins que un dia l'Arrandària el multà.

El moliner tenia la respiració molt fatigada. Era la deixa de quan feia de moliner, —d'aquí li ve el malnom— al Molí de Foc a Felanitx. El polsim de la farina li havia entelat el pulmó esquerre i encara que anàs sovint al *curandero*, mai no li donà remei, però sí moltes herbes i bavarades d'eucaliptus, que l'apedaçaven per poc temps.

—Ja hi tornam esser ja, —deia— mentre escopia un gargall de saliva dejuna que s'estenia com un pop sobre la tenassa, entre els reclaus del pati.

El moliner acabava la son a trenc d'alba i, a manca de son, tenia una cantera rabiosa. Tenia un flabiol, amb dibuixos de llautó, que sonava d'esquena dins el llit i no deixava dormir la dona. I no tan sols era la cantoria que la molestava, sinó que amb els genolls feia un arc i ambs els peus duia el compàs. D'aquesta manera, un aire teb circulava entre llençol i llençol, entre marit i muller, entre amic i amada, perquè el moliner i la seva companya no s'havien casat per l'església; s'havien aplegat de broma, però de bona fe, sense pensar fer cap mal. Més bé es creien lligats en matrimoni perquè el temps els ho havia fet creure a força de passar dies i viure amb bona pau.

Per al poble eren un matrimoni com els altres. Anaven a missa i no els assenyalaven amb el dit. A vegades feren els «nou divendres». El moliner anava a la taverna i a la barberia com tots els del poble. I ningú no parlava baix baix, quan els veien dins el carro que anaven o venien del camp.

De la Creu a sant Francesc, el moliner s'aixecava amb el sol. El cant del gall era el seu despertador. El moliner feia la primera pipada assegut al portal de pedra, una mica esquinçat, de la casa.

La casa del moliner estava a foravila, damunt un pujolet, entre ullastres coronats, garrovers i fi-

gueres de moro. Des del pati es destriava una planura blava d'ametlerar amb clapes de pins i una escampadiassa de cases, moltes d'elles buides o en ruïnes perquè la gent s'estima més el poble.

El so de les campanes de la missa primera, sempre arribava net i clar com un cop d'ungla a una copa de cristall.

El moliner es mirava els peus inflats, uns peus d'apòstol, dins unes varques de pneumàtic de cotxe. Feia dies que anava cop-piu. Sols pensava en les paraules de la cosina que li va dir que aniria a l'infern per culpa d'aquella dona que vivia amb ell sense esser casats.

—A l'infern! A l'infern!

—Idò què he de fer?

—A l'infern! A l'infern! No hi ha cura ni remei. Treu-la defora!

—I qui me donarà brou si estic malalt? Me'n donarà el Bonjesús?

—Les paraules de la cosina li foren un cop baix als buits, una punyida verinosa.

Era veritat que la unió d'aquells dos cossos no havia estat beneïda pel Rector. Però era veritat que s'estimaven sincerament, d'home a dona, de marit a muller, amb bona voluntat i millor bona fe, i feia molts d'anys que menjaven del mateix pa, bevien de la mateixa aigua i gastaven els pocs diners que treien de la collita d'uns pobres i escassos cortons.

—No la puc treure defora —va dir convençut—. L'estim i m'estima.

—Allà deçà vos estimareu!

Aquella primavera, com tots els anys, l'escolà vell, quan venia amb el carro ple de nins i d'olivera tallada a l'oliverar del castell, va convidar el moliner per fer de Bonjesús el dia del Ram.

El moliner digué que havia estat molt fotut, les cames s'inflaven i li tornaven feixugues.

Era l'excusa de cada any.

—En quedar els Dotze Sermons ja sereu per la sagristia. Sempre hi haurà per un poc de tabac d'estac o de barca i per quatre copes.

Això li va dir l'escolà, mentre pegava una cinglada al cavall blanc i ensellat, i les llandes de les rodes, entre els reclaus del pati, giscaven i treien foc.

Mentre lligaven els rams al corral de la rectoria, l'escolà vell, que només tenia una dent i se la feia arribar al nas, va dir un poc inquiet:

—Quaranta... Mem si enguany la mos ferà el Bonjesús.

El Senyor Rector no va dir res. Sabia que el moliner havia sortit de la parròquia i, com cada vegada que s'acostava a la cortineta del confessional, —el moliner es confessava dues voltes a l'any— li recordava que el seu camí era equivocadament, que no tendria la vida eterna. Que el qui té el cel en vida, té l'infern de mort.

El moliner no tenia cap cel. Li havien fet creure que anava tort. Però ell sabia que viure amb aquella dona, ara, era com que viure sol.

—No ho sé, no ho sé. Trob que té les orelles primes.

I es va fer el dia del Ram. Després de la benedicció de rams i palmes i cant de la *Passio* pel rector, el vicari *in capite* del llogaret veïnat i un seminarista, l'escolà pujà al cor per treure la vestimenta del Bonjesús. De dins un arquibanc on hi havia missals vells, papers de solfa i les cobles que cantaven les joves del «coro» de Sor Ludovica, bitllets de Pasqua —que la gent del poble anomenava bitllets per menjar panades— i una capsula on es guardava el ram artificial d'una novia que n'havia fet ofrena a La Sang perquè el portàs al costat a les processons.

Junt amb aquestes coses, tota mastegada, una túnica color d'oliva, bruta i olorosa de floridura, i una cabellera de serró, trenada amb una corona d'espines.

L'escolà col·locà la túnica damunt la banqueta dels conventuals a dins la sagristia. Escampats, aquí i allà, hi havia els vestits de les «cucuiques». Vestits negres i morats, i el blanc del Cirineu.

El Bonjesús no faltà a la cita. Poc abans de començar es vestia en silenci, a mitja llum, mentre les «cucuiques» reien en lligar-se el coll i el cos amb un venciell d'espant.

El Bonjesús fumava amb la pipa i a cada alenada se li il·luminava el rostre.

L'escolà va donar les darreres ordres.

—Abans de la «sentència» sortirà el Bonjesús i les «cucuiques». A la cinquena estació, el blanc. No faceu renou de cadenes. Dins l'església, no hi cap una agulla i tot se sent. Callau, he dit.

—«Nos Ponç Pilat, Governador de tota la Província de Judea...».

L'escolà llegia la «sentència» dret a la claror del capvespre, que entrava pel finestró, creuat de ferros, de la sagristia.

L'escolà feia molt bé el paper i repartia qualque toc amb l'estoig de les ulleres, que només es posava aquell dia, als nins que es pegaven empenyes per veure-ho millor.

I començaren els Dotze Sermons. El Bonjesús anava cap baix, descalç, aferrat a la creu amb les seves mans totes un call. Queia sota el pes de la creu, s'aixecava i tornava a partir.

I així fins a la mort.

El Bonjesús tenia els ulls clucs i a l'altura del confessional pensava les paraules de Mossèn Mateu quan va sortir de la parròquia. «Aquesta dona...».

¿Què havia de fer? No podia consentir treure-la defora i tancar les portes.

Mentre caminava pensant aquestes coses, les mans de pell gruixada s'aferraven més fort a la creu, i els ulls devien tenir coïtja darrera la cabellera.

El predicador es descabdellava contra els pecats dels homes, que rascaven la crostera —deia— de les nafres de Jesucrist.

Sortí la Mare de Déu dels Dolors, vestida de negre i la cara pansida. Sortí la Verònica vestida de cel, un vel de moscardera i un drap a les mans amb tres estampes del Bonjesús. El Cirineu portava la túnica blanca, de saca de farina, i una destrall rovellada a la cintura. A la sortida va besar els peus, tan amples, del Bonjesús.

El Bonjesús es despullava al mateix racó on havia deixat la pipa, damunt un canelobre.

El moliner estava entressuat i va pegar uns copets amb la pipa abans de donar-li foc.

L'escolà se li va acostar, al mateix temps que s'alçava la sotana per ficar la mà a la butxaca i treure una capsula de «Jorge Russo» i unes monedes com a paga del paper de Bonjesús.

—I fins l'any que ve, amic!

—L'any que ve serà un altre. Aquí dins —es tocava el pit i alenava cansat— hi ha una guitarra.

A l'església encara adoraven la creu i pel finestró s'endevinava un sol moribund. Les dones cantaven:

*Damunt el Calvari
morireu per mi,
el Cel clementíssim
me vareu obrir.
Perdó, perdó.
Oh Déu meu, perdó.*

Havia passat la Pasqua i la mitjana festa amb el cant dels salers i el «Deixem lo dol...» i va córrer la remor que el moliner estava greu, i poc temps després digueren que era mort.

El ca del donat havia lladrat tota la nit.

La nova s'estengué aviat a cada casa, i tothom deia:

—Pobret!

—Pobret!

Mossèn Mateu no hi va anar, molt a pesar seu. Va lluitar perquè la dona sortís de la casa del malalt, de l'agonitzant, del mort... i mai no ho aconseguí.

Les campanes restaven altes, quietes.

Algunes dones anaren a passar el rosari i altres a veure la feta.

El mort a terra. Damunt el taüt, res; només les inicials, de cartó daurat de purpurina, del nom i el llinatge.

Dins el taüt estava el moliner, mans juntes i lligades amb un rosari. Un mocador blanc li enrevoltava el rostre per acabar amb dos nus a sobre el cap gris.

Qualcú va dir que a l'espatla tenia cops morats i grocs del pes de la creu, que portà el Diumenge del Ram.

A l'horabaixa el portaren a braços al cementiri municipal, per enterrar-lo al corralet de murs alts aferrat al cementiri per la part de la mar, on hi creixien herbes pudentes i olivardes.

—Ja està fet del moliner —deia el poble.

—En parlaran vuit dies.

A les tavernes del poble es feren molts de comentaris.

—Vaja una mort que ha tengut, el Bonjesús!

—Si no arriba a ser el Bonjesús...

—No sé què hauries fet, tu!

—Les coses eren ben clares.

—I creu que ho ha fet contra el seu gust.

—Hagués pogut fer els ulls grossos.

Un estudiant de missèr va citar el Dret Canònic.

—Es de compatir. Tenia bona voluntat. Si hi hagués vist mal no hauria fet de Bonjesús tants d'anys.

—Allà li faran justícia.

—Els homes ens podem equivocar.

—De qui és la culpa?

—No la vol ningú.

La discussió fou molt llarga i acalorada. A altres taules jugaven a truc. Damunt la fusta ressoaven els cops de puny de la ràbia.

Mossèn Mateu no va tastar ni l'aigua en tot el dia. Els ulls li anaven del breviari als taulons i dels taulons al breviari o es perdien per l'emblanquinat.

A dins el llit donà voltes i voltes.

De bell matí, quan només estaven desperts els ocells, Mossèn Mateu va començar, solitari, la Missa de Difunts, per l'ànima del moliner.

(De *El Poble*)

Electrofil

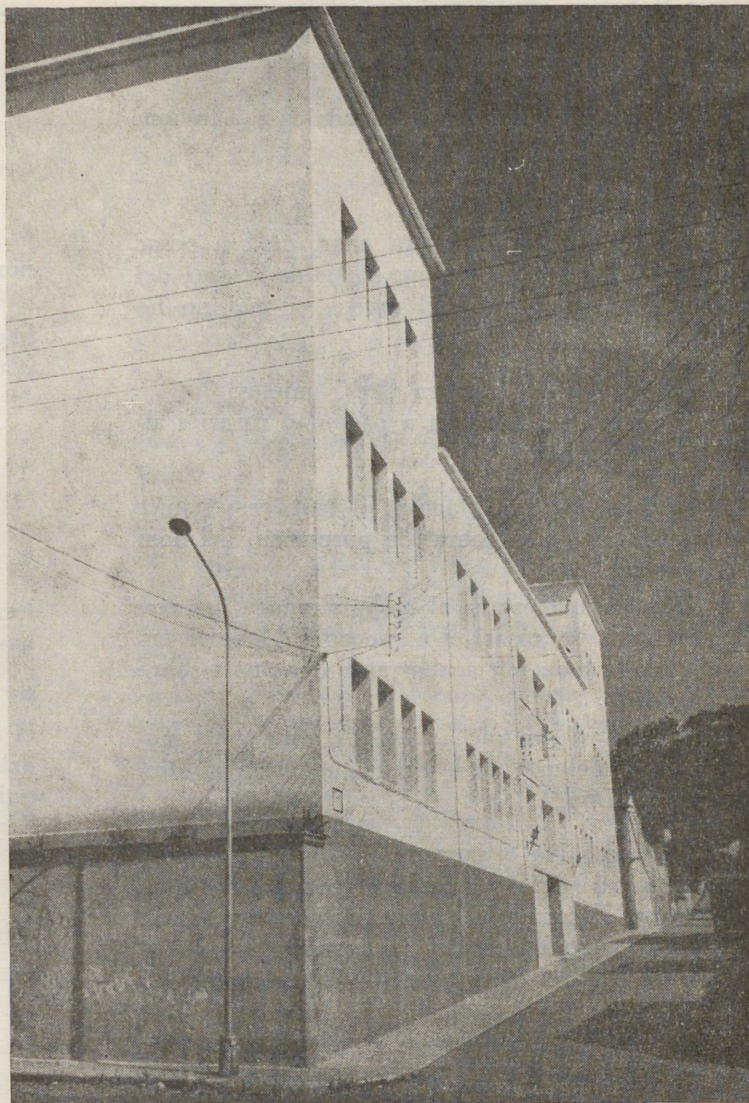
AISLANTS - CONDUCTORS - TERMoeLECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

NOTES SOBRE L'ENSE- NYAMENT A FELANITX

per Francesc RIERA I MONTSERRT

Institut Laboral Tècnic de Felanitx

En aquest número dedicat a Felanitx pens que serà escaient de dedicar unes breus consideracions al problema de l'ensenyament, problema que, per altra part, no és específicament nostre, perquè molts dels entrebancs que el condicionen són comuns a tots els altres pobles de Mallorca, ja que quasi tots lluiten contra les mateixes deficiències estructurals i pateixen de la mateixa atonia que fa poc retent la labor pedagògica.

Els problemes de l'ensenyament són greus i qui vol assabentar-se'n bastarà que llegeixi el *Llibre Blanc* recentment publicat pel Ministeri d'Educació i Ciència, en el qual es fa una crítica

molt objectiva de la situació actual. Molts dels problemes que el *Llibre Blanc* assenyala són els nostres problemes i quasi totes les solucions que dóna són bones per a nosaltres; però no parlarem d'aquests problemes generals, sinó que ens limitarem als que ens atanyen de més prop i que, naturalment, són els que coneixem millor.

D'una manera especial ens fixarem en l'ensenyament primari, perquè, ara per ara, és l'únic grau escolar a l'abast de tots els infants del nostre terme, i a més és obvi que és la base de tots els altres.

Per a donar una visió de conjunt que ens serveixi per a poder fer-nos una idea més o manco

exacta de la nostra problemàtica en aquest terreny, serà necessari adduir unes xifres comparatives que comprenen un període de vint anys (1949-1968) que he tret de les Memòries anuals del nostre Ajuntament.

Segons aquestes dades, l'any 1949 el nombre d'alumnes de primer ensenyament era, al nostre terme municipal, de 1.423. D'aquests, 465 eren pàrvuls i 958 estaven entre 6 i 14 anys. Hi havia 58 aules, 24 pertanyents a l'ensenyament estatal i 34 al magisteri privat. D'aquestes aules, 19 eren parvularis i la resta eren dedicades a l'ensenyament primari pròpiament dit. Aleshores la població de fet del terme era de 12.499 ànimes. Segons aquestes dades, el nombre d'alumnes als parvularis era de 24'4 per aula i de 24'5 a l'ensenyament primari. És clar que això és una distribució teòrica, perquè en realitat la distribució era molt desigual. Aquell any funcionava també un Col·legi Municipal Mixt d'ensenyança mitjana, però a l'Anuari municipal no hi ha dades relatives a aquell centre, si bé hem de notar que el nombre d'alumnes no va ésser mai gaire crescut.

Les xifres referents a l'any 1968 són les següents: 1.835 alumnes repartits entre 588 pàrvuls i 1.247 al.lots entre 6 i 14 anys. Les aules són: 59,27 d'estatals i 32 privades. D'aquestes aules n'hi ha 19 que són parvularis i 40 dedicades a l'ensenyament primari. La població de fet del terme és de 12.551 ànimes. El nombre d'alumnes per aula és, als parvularis, de 30'9, i a les altres aules, de 31'1. Hem de repetir que el repartiment, a la pràctica, és molt desigual, i succeeix, com succeïa l'any 1949, que en algunes escoles unitàries els pàrvuls i els qui no ho són estan inclosos dins el mateix cens, encara que això no altera substancialment les dades, car el nombre d'alumnes en aquesta situació és molt reduït. Insistent en el que hem dit abans, cal assenyalar que mentre en algunes aules hi ha 56 alumnes (Escola Parroquial de Sant Miquel) i 69 (Escola Unitària de nins de S'Horta) a d'altres solament n'hi ha 4 (Escola Unitària de Son Calderó).

Quant a l'ensenyament mitjà, l'any 1968 ens trobam amb tres centres: l'Institut Tècnic, centre mixt a partir d'enguany, amb una matrícula de 211 al.lots i 31 nines i un claustre de 16 professors; el Col·legi Femení Lliure Adoptat «Joan Estelrich», que serà absorbit per l'Institut Tècnic, amb 95 alumnes i 11 professors; i el Col·legi «Santíssima Trinitat» amb una matrícula de 71 nines i 10 professors. Entre al.lots i al.lotes sumen 408 alumnes de segon ensenyament, per més que hem de fer constar que hi ha un tant per cent d'alumnes que no són felanitxers.

Aquestes dades suggereixen unes consideracions. Mentre que el creixement vegetatiu dels ha-

bitants del terme ha estat exigut aquests darrers vint anys (449 de dret i 52 de fet), el creixement de la població escolar ha estat molt considerable: 412 alumnes, sense comptar els qui en edats compreses entre 10 i 14 anys cursen estudis mitjans. Aquest augment s'explica pel fet que els pares potser han pres més consciència dels seus deures i perquè la pressió social els empeny a enviar els fills a escola. També cal remarcar que, en general, l'assistència a l'escola és constant; les matances i altres esdeveniments familiars ja no són una excusa per a no assistir-hi.

A la vista d'aquestes dades, i tenint en compte que el Ministeri ha fixat en 30 el nombre màxim d'alumnes per aula resultarà sorprendent al primer cop d'ull que amb un augment de matrícula de 412 alumnes d'ensenyament primari només puguem registrar l'augment d'un mestre i una aula. Però, en teoria, la proporció, segons les normes del Ministeri, és correcta. Hem vist que, per cada aula, a l'ensenyament primari corresponen 30'1 alumnes. El problema és realment un problema de distribució, degut en part a factors geogràfics. Dins aquests darrers deu anys s'ha tancat l'Escola Unitària de nins del Carritxó i és quasi segur que en tancaran d'altres. La insuficiència de matrícula i la impossibilitat que l'escola unitària pugui resultar pedagògicament eficaç justifiquen aquestes mesures.

Una de les notes més destacades de l'ensenyament a Felanitx és el gran impuls que aquests darrers anys ha pres l'ensenyament mitjà per obra, sobretot, de l'Institut Tècnic. I el fet que hagi esdevingut mixt farà que l'empenta continuï.

Si en l'aspecte de l'assistència hem millorat notablement, no podem dir tant dels locals destinats a escoles. Els edificis escolars, quasi tots ells edificats abans de la darrera guerra civil, estan molt lluny de reflectir l'eufòria econòmica que ha presidit la vida de la societat mallorquina aquests vint anys. Les escoles són antiquades, la dotació escassa, i l'estat de conservació deplorable. Per si això fos poc, l'escola graduada de nines, construïda recentment a Felanitx, és un model de desencert; i a S'Horta, una de les contrades més poblades del terme, encara esperen que qualcú es recordi de construir-n'hi una. L'Ajuntament a l'hora de pagar les despeses escolars, sols no arriba a complir el que la llei mana i la societat, en general, no ha arribat a entendre encara tot quant l'escola té d'important per l'esdevenidor i pel present.

Però cal estar esperançats. El to pedagògic de l'escola ha pujat, hi ha, potser, més sentit de la responsabilitat i l'ambient sembla favorable a uns canvis necessaris. De tot això ja veurem què en sortirà.

Notes breus per a la història de la premsa periòdica a Felanitx

per Germà COLL I MESQUIDA

I. EL FELANIGENSE.—Dia 20 de juliol de 1883, a la impremta d'Andreu Ramon i Vidal s'estampà la pàgina liminar de l'hemeroteca felanitxera i surt al carrer el primer número de *El Felanigense*. Es tracta d'un setmanari de quatre pàgines, d'un format de 32 x 22 cms. que sortia els dissabtes, si bé el primer número sortí en divendres, per tal de fer-ne coincidir l'aparició amb la festa de Santa Margarida, patrona de Felanitx. No tenim la més petita notícia sobre la quantitat del tiratge, però podem suposar que la seva publicació degué causar un cert impacte, ja que era el primer periòdic editat a la ruralia de Mallorca. Tres mesos després, quasi dia per dia, feia la seva sortida la *Revista de Inca*.

A Felanitx, el setmanari degué esser molt ben rebut, perquè a la *Sección Local* del número 13 apareix una nota que diu textualment: *Deseando corresponder a los continuos favores que el público ha dispensado a nuestro humilde semanario, hemos resuelto darle mayores dimensiones al empezar el segundo trimestre o sea desde el número próximo*. Efectivament, el número 14, conservant les quatre pàgines, adopta el format de 39 x 28 cms. més usual a la premsa de l'època.

Els qui tingueren la iniciativa de la fundació del setmanari foren don Miquel Obrador Timoner (a) «Pollença», don Jordi Veny Maimó, don Pere d'Alcàntara Penya, mossèn Bartomeu Barceló Masutí i don Andreu Ramon, propietari de la impremta on s'estampava el periòdic, sota la cura immediata de don Bartomeu Reus, vingut de Ciutat per treballar en aquell establiment. (1) Sembla que el director era don Miquel Obrador, mestre de primer ensenyament i conegut a la vila com «es mestre Pollença». (2)

El Felanigense, si no una necessitat conscient, venia a satisfer un desig latent de cultura i d'informació a un poble on la gent havia après de fer el cap viu, a guanyar-se qualque cosa més que les sopes de cada dia i que ja, aleshores, presumia d'il·lustrada.

Per raons que ara no fan al cas, don Andreu Ramon se separà de les tasques editores de *El Felanigense* i, fins i tot, ven la impremta, que és

adquirida per una Societat anomenada *La Emulaci6n*, fundada per mossèn Sebastià Planas, llavors rector de la parròquia de Felanitx, don Jordi i don Joan Veny, don Julià Suau i don Miquel Reus. Aquesta Societat es féu càrrec de *El Felanigense*, que dirigiren conjuntament els germans Veny Maimó i que continuà imprimint don Bartomeu Reus, el qual ben prest fou propietari de la impremta que s'anomenà *Tipografía Felanigense*. (3)

A part el que ja sabem referent als fundadors ¿quins homes feien *El Felanigense*? A les dues darreres desenes del segle passat, el quadre de redactors era bastant nodrit. Sovintejaven també els col·laboradors més o menys regulars. A les dates esmentades duu el pes de la confecció del setmanari, don Jordi Veny. D'ell són la major part dels articles de col·laboració i, probablement, alguns dels textos sense firma que apareixen esporàdicament i que són els més relacionats amb el concepte modern d'article editorial. Don Jordi Veny escriví molt al setmanari, i treballs de tota mena, però amb una preferència marcada pels petits assaigs d'història local. Veim també les firmes de J. Obrador Riera, Bartomeu Barceló Masutí, Sebastià Barceló (a) «Calça», Bartomeu Obrador i Bartomeu Amengual Andreu. Les composicions poètiques, que surten gairebé a tots els números, duen les firmes de Salvador Vidal, Antoni M. Penya, Joan Mestre i Mestre, Caterina Mesquida, etc. Particularment intensa en aquest aspecte va esser la col·laboració de Sebastià Barceló (a) «Calça», amb composicions de tema molt divers, però sobretot de caire humorístic, especialment els seus coneguts *Epigrames*.

És clar que els redactors i els col·laboradors esporàdics no donaven abast per a omplir cada dissabte les planes del setmanari; per tant la transcripció de textos d'altres periòdics mallorquins i peninsulars és freqüent. Això ha estat recurs obligat de la premsa provinciana de tots els temps i, per la tasca prèvia de selecció que suposa, és una dada a tenir en compte per a esbrinar quin sigui el caràcter de la publicació que els transcriu. (4)

Quant a l'estructuració del continuït, que es mantingué quasi idèntica durant tot el seu curs, es resumeix en dues parts, que inclouen els articles de fons i col·laboracions literàries per una banda, i els textos informatius per l'altra.

Pel que fa a la primera part, cada número conté un o diversos articles, que ocupen, generalment, la primera plana i bona part de la segona, referits a temes molt barrejats: assaigs d'història local, divulgació de tècniques agrícoles, vulgarització de coneixements útils, comentaris sobre l'economia felanitxera, etc. Tots aquests textos són molt d'acord amb l'esperit de l'època i amb el tarannà del setmanari. (5) Aquí també s'inclouen aquells articles de col·laboració literària, tant de pura creació en prosa o en vers, com petits assaigs sobre els assumptes més diversos.

A la segona de les parts esmentades s'inclouen una sèrie de seccions que no tenen un ritme regular de sortida, com és ara: *bibliografia, movimiento del Puerto, última hora, partes telegráficos, etc.* I llavors tota una sèrie d'avisos d'entitats oficials i bancàries de la vila, ressenya de les sessions de l'Ajuntament, cultes religiosos, etc. Per als anuncis comercials, molt nombrosos ja en els primers números, es reserva la darrera pàgina. Molt prest també comença a publicar-se, encara que no tenguí un ritme regular de sortida, el *Folletín* amb transcripció de novel·les i contes. Particularment interessant és la *Sección Local* que fa referència a la vida quotidiana de Felanitx i que es conserva durant tota la vida del setmanari. Constitueix una crònica fidel dels esdeveniments locals i és una font preciosa de notícies de tota mena.

¿Què pretenia, *El Felanigense*, i quin era el seu caràcter o ideologia? El mateix setmanari ens ho palesa amb tota claredat en el subtítol. *El Felanigense* era un *periódico de intereses locales i materiales*. Una frase, estampada també a la capçalera, feia saber que el periòdic tenia una secció dedicada a ciències, arts, literatura i varietats. Vol dir, tot això, que estam davant una publicació apolítica pels quatre costats i eminentment informativa i literària. Els temps eren, efectivament, els més adients per a aquest tipus de publicacions, car la Restauració havia posat una mica de sordina a les desfermades passions polítiques de l'època immediatament anterior.

Aquestes intencions manifestades a la capçalera, les explica i raona el setmanari a l'article sense signatura amb el qual comença el primer número. En primer lloc *El Felanigense* neix independent de qualsevol partit polític i vol ésser un paper informatiu. En segon lloc, nascut a una època d'eufòria per a la vila en tants d'aspectes, vol treballar pel nostre desenvolupament econòmic i cultural. Encara més clarament es defineix a un altre article, també del primer número i amb tota probabilitat sortit de la ploma de don

Jordi Veny, del qual són aquestes paraules: «*Nuestra publicación, ajena a toda bandería o fin político, no tiende más que a contribuir de una manera eficaz a la prosperidad naciente de nuestra villa.*»

Fan *El Felanigense* uns homes assenyats, amadors de la vila i entusiastes del progrés i de la il·lustració. Aquests dos darrers conceptes apassionen els contemporanis i són els que donen a *El Felanigense* el seu vertader caràcter. A l'esmentat article de fons del primer número es fa una apologia de la ciència, del treball i del progrés. Felanitx viu el moment més interessant de la seva economia i *El Felanigense*, no tan sols vol ésser estímulo per al seu progrés, sinó que, un poc ingènuament, aspira a fer-se'n instrument quan diu a l'esmentat article que «...con «*El Felanigense*» conquistaremos el verdadero progreso de nuestros intereses materiales y el bienestar que proporciona la civilización que se funda en el honrado trabajo.»

Aquest caràcter apolític continua, en general, tot el temps que es va editar. Un repàs a la col·lecció del setmanari evidencia el fet que, governassin liberals o conservadors, *El Felanigense* era el mateix: un periòdic informatiu, lleugeraament literari, amb un tarannà ordenat i benpensant. El setmanari, com a tal, no fou expressió de cap partit concret. Això no vol dir que les vicissituds polítiques del país no s'hi reflectissin més o menys, i que el caràcter i les posicions ideològiques dels redactors i col·laboradors no traspuassin, i a voltes ben nítidament, a les planes del periòdic.

La història del nostre setmanari és, realment, una llarga història. Dura cinquanta-tres anys ben complits, xifra no gens menyspreable, quan coneixem publicacions periòdiques que, nascudes com a bolets a les primeres saons de la tardor, finien tot just passats uns mesos de la data inicial.

És impossible de seguir, una setmana darrera l'altra, tot els curs de *El Felanigense*. Tot el llarg d'aquests anys passa, no cal dir-ho, d'unes mans a altres, però ni el seu caràcter ni la seva estructura variaren gaire. Pel que toca als espectes tipogràfics el canvi de gust fa variar l'ornamentació de la capçalera i les vinyetes. En algunes èpoques tingué solament un full de 43 x 30 cms.

Cap als anys vint, *El Felanigense*, que a les primeres dècades del segle havia sofert una certa mancabada, es recobra i com si una nova saba circulàs per les seves ja veteranes planes. Aquesta és una bona època per a la nostra ciutat. Es funda el Celler Cooperatiu; l'eixampla dels horts, tot just iniciada, es va omplint de cases; el cinematògraf i els esports fan la seva aparició; la vida social, sense els elements desintegradors que tenim avui, és prou intensa, i sorgeixen entitats i societats de tota mena a les quals una joventut

Portada del primer número
de El Felanigense.

bullosa dóna un to vital molt remarcable. Una d'aquestes societats, el Círcol Recreatiu, es fa càrrec de *El Felanigense* des del gener de l'any 1923. El director del setmanari, en aquesta nova etapa, és don Pere Oliver Domenge. El periòdic assoleix un caràcter més àgil i modern, abandona aquell caire tan finisecular d'embadaliment pel *progrés i la il·lustració* i dóna més importància a la informació nacional i estrangera.

Continua més o menys com abans l'estructuració del contingut, però apareixen moltes seccions noves com *Efemèrides Mallorquines*, escrita en la nostra llengua i que està a cura del director, que signa amb el pseudònim de Pere d'Alcorefa; *Roser de tot l'any*, santoral en vers, on es transcriuen composicions breus de mossèn Cinto Verdguer; *Mamotretos*, signada per mossèn Cosme Bauçà, i que es publicava com a fulletó dedicada a temes històrics i *Batiburrilo*, amb curiositats,

anècdotes i dades interessants d'assumptes molt diversos.

Els redactors i col·laboradors són molt nombrosos. A part dels ja esmentats, escriuen: don Andreu Riera, mossèn Jaume Vaquer, don Lluís Planas, mossèn Llorenç Riber, per més que esporàdicament, i una colla d'estudiants felanitxers, o que feia poc que havien acabat els estudis, i que enviaven cròniques des de Barcelona i Madrid i col·laboracions literàries. Les firmes que més sovitegen són les de Pere A. Reus, Antoni Rigo Puig, Pere Rigo Llambias, Miquel Massutí Alzamora i Mateu Oliver Capó.

II. ALTRES PUBLICACIONS.—Si ens hem entretingut tant parlant de *El Felanigense* és perquè, realment, el tema ho demana, però no fou l'únic periòdic que aparegué a la nostra ciutat. En tornarem parlar, però ens interessa pegar una

ullada a altres publicacions que tingueren una vida molt més curta.

El 6 de febrer de 1890 apareix el primer número de *El Eco de Felanitx*, setmanari que duia el subtítol de *Organo del Partido Republicano*. Així, idò, ens trobam ara davant una publicació declaradament política. El partit republicà, no és que a Felanitx fos molt nodrit, però aixímateix disposava d'un local social bastant capaç on, per espai de molts d'anys, s'aplegaren els membres del partit sota la mirada llunyana dels prohoms de la primera república, els retrats dels quals decoraven les parets del local. Aquest petit grup tingué prou empenta per a editar per espai d'uns mesos el setmanari esmentat, que tingué, però, una vida molt breu perquè el darrer número es publicà el 26 de juny de 1890, havent-ne sortits en total vint-i-un. Es publicava els dijous i s'imprimia a la «*Tipografia Felanigense*» de don Bartomeu Reus. Durant el seu brevíssim curs, *El Eco de Felanitx* tingué dos directors, que foren successivament: don Ponciano Aguiló i don Pere Rosselló. (6)

La curta carrera d'aqueix setmanari ha fet que se'n conservin poquíssims exemplars i que els que queden, autèntiques peces de museu, no siguin suficients per a donar-nos-ne una idea acabada. L'estructuració del contingut és també molt regular i es distribueix entre una part, diguem-ne doctrinal, on es publiquen articles de caire polític, una secció literària, una de notícies generals i una altra d'informació local. En els pocs números que hem pogut consultar, tots els articles van sense firma, cosa que fa sospitar que el cos de redacció era molt reduït i que les planes del setmanari es nodrien en gran part de textos copiats d'altres publicacions, encara que *El Eco de Felanitx* no ho faci constar expressament.

Periòdic completament oposat a l'anterior fou *La Tradición, semanario jaimista* com resava el subtítol. Com el republicanisme, els ideals de *Dios, Patria y Rey*, a Felanitx no tingueren un nombre gaire crescut d'adeptes, i *La Tradición*, només en certs aspectes es pot considerar una publicació felanitxera. Foren aquests el fet d'imprimir-se durant bona part del seu curs a la nostra ciutat, a la impremta de don Bartomeu Reus — per més que els números fossin datats a Palma — i que don Miquel Bordoy Oliver, cap del carlisme local, fos el redactor més constant i regular i el que dugué quasi tot el pes que comporta treure al carrer una publicació d'aquest tipus. *La Tradición* tenia un ritme setmanal d'edició; el primer número aparegué el 25 d'octubre de 1912, i el darrer el 28 de març de 1919. En va ésser director don Bartomeu Sitjar i hi col·laborava també don Joan Obrador. (7)

Una altra publicació, aquesta íntegrament felanitxera, i que sortia també a principis de segle, fou *Santueri, semanario de información*, com

aclaría el subtítol. Va tenir una vida brevíssima. El primer número aparegué el 3 d'abril de 1915, i el darrer el 7 de juliol del mateix any. S'estampava a la *Tipografia Ferret*, establerta al carrer de la Plaça, avui Calvo Sotelo. Sembla que el director va ésser don Pere Matas Fiol. (8)

III. PRUIJA PERIODISTICA.—Els anys d'activitat periodística més intensa a la nostra ciutat foren els de la segona república, especialment el 1933, en el qual els felanitxers podien llegir tres setmanaris editats a Felanitx i que eren: *El Felanitxer*, *Maculí* i *Pedra Foguera*.

El Felanitxer no és altre que *El Felanigense*, convertit ja en degà de la premsa mallorquina. Realment, i malgrat un canvi tan considerable com és l'ús absolut del català des del títol fins al peu d'impremta, és el mateix periòdic, car continua la numeració de *El Felanigense* i amb els mateixos trets. Durant tota la seva història el setmanari havia estat una publicació bilingüe, amb un predomini molt marcat del castellà, que havia esdevingut total els anys de la Dictadura. L'any 1931, l'Associació per la Cultura de Mallorca es fa càrrec de l'edició del setmanari, el qual, des que el Círcol Recreatiu abandonà aquesta tasca l'any 1926, havia duit una vida una mica lànguida. Els textos redactats en català són ara els més abundants, fins que l'any 1933 es publicà íntegrament en la nostra llengua. El director d'aquesta nova etapa fou don Pere A. Reus Bordoy (9) i s'imprimí fins el 14 d'agost del 1936 quan, després d'un historial de 53 anys, i arribat al número 2.771, finí víctima de les circumstàncies per les quals travessava el país.

Quant al caràcter del setmanari hem de repetir el que hem dit abans: continua essent informatiu, literari i apolític en el sentit de no ésser portantveus de cap dels partits als quals la Constitució Espanyola reconeixia existència legal. Ara bé, bona part dels seus col·laboradors eren homes d'esquerra i la seva ideologia traspuava adesiara a les planes del setmanari. Aquesta línia de conducta no agradava a quasi ningú. Els elements de dreta trobaven partidista *El Felanitxer* i els d'esquerra l'hi trobaven massa poc. La política estava molt envinagrada i les posicions s'havien radicalitzat. Els qui militaven a cada un dels dos extrems volien una premsa pròpia, doctrinària i combativa ensems, i que fos expressió de llur ideari polític. Aquestes circumstàncies foren les que donaren lloc a l'aparició de dues noves publicacions de curta durada, que varen ésser *Maculí* i *Pedra Foguera*.

El primer número de *Maculí* sortí al carrer el 14 de gener de 1933. Era setmanari i s'imprimí a la Tipografia Rosselló de Porreres, fins que el 20 de maig començà a imprimir-se a la Tipografia d'Obrador i Nicolau, i el 15 de setembre de l'any següent a l'Editorial Ramon Llull, establerta poc

abans. Duia el subtítol de «*Periòdic Felanitxer*» i fou una publicació bilingüe per més que predominaven els textos en castellà.

El nou setmanari va néixer com a portantveus d'un grup de persones disconformes amb la conjuntura política del moment, però no vol tampoc que el tinguin simplement com un periòdic de dreta i, en un article editorial del primer número, afirma que no és de dreta, ni d'esquerra, ni de centre. Al número 6 es qualifica ell mateix de periòdic *satírico-humorístico*. A pesar que hi sonvintegen els comentaris sobre política nacional, en desacord amb l'actuació del govern central del país, *Maculí* tingué un caire localista molt marcat, i la seva crítica es refereix a l'àmbit ciutadà més que res i a l'actuació de l'Ajuntament i de qualcun dels seus prohoms. Aquesta crítica es fa, a voltes, seriosament i, a voltes, en un to humorístic, però esdevé més incisiva així com els fets de la vida local i nacional endureixen les respectives posicions. El caràcter polític del setmanari i de lluita a favor dels partits de dreta es posa més de manifest després del triomf de la coalició de dretes a les eleccions del novembre del 1933 per a renovar les Corts. Durant els darrers mesos de la seva vida, *Maculí* ve a ésser el portantveus de la CEDA. El darrer número es publica el 27 de juliol del 1935. En un article de comiat es fa l'anunci d'un altre setmanari que vindrà a substituir-lo.

Periòdic totalment enfrontat a l'anterior fou *Pedra Foguera*, setmanari que sortí al carrer per primera vegada el 20 de maig del 1933, imprès a la *Tipografia Felanigense*. (10) Tingué un curs molt breu. Poc més d'un any, i el darrer número sortí el 25 d'agost del 1934. *Pedra Foguera* és, des d'un principi, un periòdic polític-satíric que neix amb el propòsit ben declarat de combatre *Maculí* i tot quant representava, i amb un desig d'accentuar les positures d'esquerra. *Pedra Foguera* es mogué dins un ambient molt localista i centrà el seu atac sobre el conservadorisme de certes classes, tenyint-se de l'anticlericalisme tradicional de l'esquerra espanyola. Les seves escomeses eren directes i personals, convertint el setmanari en un paper semblant al que havia estat el *Foc i Fum* de Ciutat.

El 3 d'agost de 1935 apareix el primer número del periòdic que havia anunciat *Maculí*. Es tracta del *Felanitx*, setmanari que sortia els dissabtes, com era ja tradició inveterada de la nostra premsa. Fundat per la CEDA, en fou director don Joan Obrador Tauler, encara que nominalment figuràs don Joan Estelrich Artigues. (11) S'imprimia a l'Editorial Ramon Llull de la qual era propietari, com també del periòdic, don Sebastià Pou Grimalt.

Felanitx és el mateix setmanari que arriba fins als nostres dies, havent experimentat algunes transformacions durant els trenta-quatre anys que

duu d'existència. El 24 de juliol de 1937 passà a ésser el periòdic oficial de la Falange Local i ho va ésser fins el 24 de desembre del mateix any, havent-lo dirigit aquests mesos don Pablo Saiz Gralla. A partir, idò, de les darreries del 1937 *Felanitx* passa a ésser simplement un «*semanario de intereses locales*,» com diu el seu subtítol. El 21 d'abril de 1941 deixa de publicar-se, en part per les circumstàncies econòmiques per les quals travessava el país, que feiem molt difícil l'adquisició de paper i tintes adequades. El 2 d'octubre de 1943 torna aparèixer i des de llavors no s'ha interromput la publicació. Han estat directors don Sebastià Pou Grimalt, i mort aquest, passà a dirigir-lo el seu fill, don Bartomeu Pou Jaume.

Aquests darrers trenta anys *Felanitx* s'ha mantingut amb unes mateixes característiques, ha estat discretament bilingüe i l'estructuració dels textos és la tradicional: informació local i articles de col·laboració. El setmanari ha estat eminentment local i s'hi ha reflectit, una setmana darrera l'altra, la vida diària de la nostra ciutat. Entre els redactors i col·laboradors d'aquests anys darrers s'hi compten: don Miquel Bordoy Oliver, don Jaume Oliver Oliver, don Bartomeu Obrador Tauler, don Joan Maimó Vadell, don Francesc Riera Montserrat i don Miquel Bordoy Cerdà. Les composicions poètiques, de tanta tradició a la nostra premsa, hi apareixen també molt sovint. Són signades per Sebastià Mestre Roig, mossèn Bartomeu Barceló Tortella, don Antoni Rigo Puig, Antoni Mesquida Obrador, Mateu Cladera Palmer. Actualment col·laboren d'una manera gairebé regular mossèn Pere Xamena Fiol, Miquel Pons Bonet, Joan Manresa Martorell i Miquel Riera Nadal que amb la seva secció *Al vent...*, tan àgil i periodística, ha sabut crear-se un grup prou nombros de lectors. (12)

BIBLIOGRAFIA I FONTS

- BAUZA ADROVER, Cosme: *Història de Felanitx*; VI vols., Felanitx 1921-1948.
- OLIVER BORDOY, Miquel: *Història de Felanitx*; III vols., 1919-1920.
- CERDA SERRA, Juan: *La Imprenta en Felanitx*, Felanitx 1958.
- CERDA, Juan y MAIMO, Juan: *Ensayo de Bibliografía Felanigense*, Felanitx 1949.
- XAMENA Fiol, Pere: *Miscel·lània II ms.*
- XAMENA Fiol, Pere: *La Imprenta a Mallorca i a Felanitx ms.*
- Hemeroteca de la Fundació Mossèn Cosme Bauçà.

NOTES

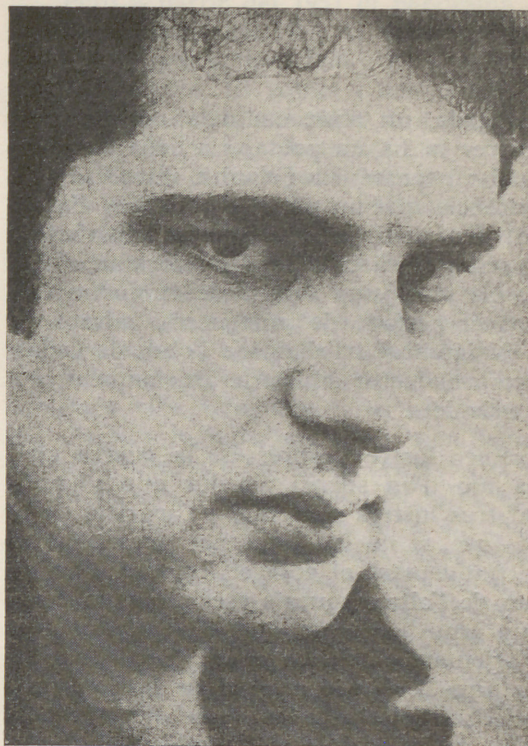
- (1) XAMENA Fiol, Pere: *La Imprenta a Mallorca i a Felanitx*, ms.
- (2) CERDA, Juan: *La Imprenta en Felanitx*.

JOAN MANRESA:

Model Felanitx de poema "Prèt a porter"

Aquí, potser, ja no hi ha res a dir
 si no és cridar fort
 o callar molt més fort.
 El demés, el gris o el mig «out-side»
 no fot res de bo i fa nosa.
 Això val per a Felanitx, Mula
 i Motilla del Palancar. Per a uns
 i per als altres.
 Alienats per por o per comoditat
 —i amb l'ajuda dels «mass-media»—
 encara destrien diferències
 entre el carrer Major i el Badaluc,
 entre Sa Creu Nova i s'Arraval.
 Com si tots no tinguéssim dues cames,
 dos braços, un coret, una cultueta més
 [o menys de TV...
 Aquí, potser, ja no hi ha res a dir
 si no és cridar fort
 o callar molt més fort.
 Però, qui diu que totes les pedres
 necessàriament han d'anar
 al front d'algú? ¿Qui?

Notes breus per a la història de la premsa...

(3) XAMENA FIOL, Pere: *Op. cit.*

(4) Aquesta primera època *El Felanigense* copia articles de *El Magisterio Balear*, *Gaceta Vinícola*, *Revista Popular de Conocimientos Utiles*, *El Fomento de la Producción Española y El Isleño*.

(5) Una relació breu de títols d'altres tants articles apareguts a les planes de *El Felanigense* a la primera desena del seu curs ens donarà més clara idea del que deim: El porvenir de Felanitx, Breves nociones sobre la vid y el vino, Nuestros vinos en Francia, Los microbios, Los Terremotos, El viñedo de Mallorca, La penospora o el mildew de la vid, Comercio de vinos en Cette, El imán, El pararrayos, Pedagogía, Sofisticaciones del vino, La exportación de nuestros vinos, El industrialismo, etc.

(6) CERDA, J. y MAIMO J.: *Ensayo de Bibliografía Felanigense*.

(7) CERDA, J. y MAIMO, J.: *Op. cit.*

(8) CERDA, J. y MAIMO, J.: *Op. cit.*

(9) CERDA, J. y MAIMO, J.: *Op. cit.*

(10) Cal no confondre aquest establiment amb el que sota la mateixa denominació passà a ésser propietat de don Bartomeu Reus, que després dugué el seu nom i que va imprimir *El Felanigense*. Aquesta nova *Tipografía Felanigense*

es va establir l'any 1931 i era propietat de don Pere A. Reus Bordoy. El dos Reus, com sabran molt bé els lectors felanitxers, no tenen cap vincle de parentiu.

(11) CERDA, J. y MAIMO, J.: *Op. cit.*

(12) Hi ha tota una sèrie de publicacions impreses a Felanitx que surten del concepte de premsa periòdica, bé per no ésser dirigides al públic en general —sinó als membres d'entitats o associacions—, bé per teneir un caràcter excessivament restringit —com les fulletes parroquials— o bé per no preveure-s'hi una publicació continuada. Exemples de cada un d'aquests tipus són: *Voz del Flecha*, de la Delegació Local de Falange, que començà l'any 1938; *Actividades*, editat per l'Associació de joves d'Acció Catòlica de Felanitx i que començà l'any 1948; *Veritat*, que canvia el seu títol amb el de *Laboral*, i que era una fulleta impresa en ciclostil i editada pels alumnes de l'Institut Tècnic des del 1952 al 1956; *Monitor Parroquial*, fulleta de la parròquia de Felanitx, publicada des del 1921 al 1925; *Bona Llabor*, de la parròquia de Ca's Concos; i *Unum*, butlletí del IV Congrés Eucarístic Comarcal celebrat a Felanitx l'any 1961 i del qual s'editaren cinc números. També hem d'esmentar el *Almanaque de El Felanigense* que aquest setmanari publicà des de l'any 1884 al 1919.

Els escriptors felanitxers de postguerra*

per Josep A. GRIMALT

Una vegada, un amic em deia: «a Felanitx, a cada carrer hi ha un poeta, i a cada casa, un intel·lectual»; i també: «a Felanitx, interessa més una conferència que un partit de futbol.» Fins a quin punt són justificades, aquestes hipèrboles? Amb el present article, miraré d'informar el lector sobre els escriptors sorgits de la nostra ciutat durant el període de postguerra, mirant de precisar el significat i l'abast de l'obra de cadascun. Llavors el lector judicarà. De moment, comencem pels fets.

El primer lustre després de la guerra civil espanyola fou d'un silenci absolut que s'hauria perllongat tres lustres més, fins a l'aparició de la generació jove, si no fos estat per unes quantes veus que tímidament el gosaren rompre. Ben diferents un de l'altre, aquests escriptors no constituïren un grup homogeni. Només tenien un tret comú: s'orientaven cap al passat. Per situar-los una mica dins l'evolució general de la literatura balear, caldria relacionar-los amb qualsevol dels moviments de les primeres dècades del segle. Qualsevol influència posterior no els arribà en absolut, fins al punt que cap d'ells no semblava haver assimilat ni conèixer tan sols una obra tan significativa com la d'En Rosselló-Pòrcel. Considerem-los, ara, un per un.

El qui fou mestre de primera ensenyança de Calonge, Don Toni Rigo Puig, va tenir el mèrit d'esser el primer a cultivar literàriament la nostra llengua després de la guerra. Cap allà el 1946, el setmanari «Felanitx» comença a publicar les seves col·laboracions, que s'anaren succeint amb prou regularitat fins que la malaltia i la vellesa li impediren d'escriure. Un volum editat l'any 1954, titulat *Estampes Mallorquines* en recull la major part. El títol ja dona una mica d'idea del contingut: en unes composicions breus, en vers, recull escenes de la vida local i de la pagesia, vistes a través d'una lent rosada que impedeix el pas de qualsevol tonalitat maliciosa o incitant que hi

pogués trobar. La vida mallorquina que representen, sense esser idealitzada, tampoc no és real a causa d'una ingenuïtat excessiva que, per esser integral, sols no és intencionada. Les estrofes no solen passar de quatre versos, ni els versos de sis síl·labes. Totes les composicions pareixen fetes segons una recepta observada tan estrictament que no és possible estimar-ne cap per damunt de les altres. El pas del temps tampoc no hi va marcar un mínim d'evolució en cap sentit. La manca d'ambició i les circumstàncies en què es va produir impedeixen fer una crítica gens severa de l'obra d'En Rigo, la qual, malgrat les seves limitacions, va gaudir d'un do generalment negat als poetes: la popularitat. Les seves «gloses» eren lleugeres amb interès i, cosa més rara, recitades en públic. Gràcies als versos de Don Toni Rigo, la gent de Felanitx sabia que la llengua que cada dia parlava també es podia escriure. Més endavant ens plantejarem si per a bé o per a mal.

Un cas ben distint és el de Mossèn Bartomeu Barceló, «missioner lullia de la santa poesia», com li agradava afegir a la seva signatura. En contrast amb el llenguatge planer —domèstic— d'En Rigo, pinta imatges i expressa conceptes retorçuts en uns versos de sonoritat ampullosa que suggereixen l'ornamentació d'un temple barroc. Més que cap altre mereix que el situem abans de la guerra, perquè fou llavors quan va donar a conèixer la part més important de la seva obra i guanyà el títol de Mestre en Gai Saber. Després, només esporàdicament col·laborava a diverses publicacions locals. Actualment viu al Principat. No compta amb cap volum que reculli la seva obra.

Encara que bastant més jove, En Sebastià Mestre (nat l'any 1929) s'ha d'incloure en aquest període. Ben prest comença a cultivar la poesia, i com és prou freqüent entre els poetes novells, passa per un període, ben llarg en el seu cas, en què imita els seus autors predilectes, Gabriel y Galán especialment, si escriu en castellà; en català es decanta cap a les grans figures de l'escola mallorquina. Quan tot just havia complert vint anys, ja va tenir prou material per a poder publicar el primer llibre, que va veure la llum sota el títol de *Poemas de Juventud*. L'obra catalana, en canvi, només és coneguda del públic a través

* L'autor d'aquest treball, amb la «Història d'una Dama i un Lloro», féu finalista al Premi Ciutat de Palma «Gabriel Maura» de l'any 1962. L'any 1965, l'Editorial Moll publicà la novel·la, que aconseguí un bon èxit de públic i una crítica molt favorable.

de col·laboracions a la premsa local. Es conserven alguns quaderns de versos inèdits, que he pogut consultar gràcies a la deferència d'un familiar seu. En general, En Sebastià Mestre es manté fidel a la tradició, particularment a Costa i Llobera del qual fou gran lector i admirador. Aquesta influència dóna perfecció i mesura als seus versos, però alhora li és una trava per a crear una poesia personal, i més encara per a integrar-se en els corrents poètics dels darrers temps.

Amb motiu de prestar el servici militar, deixa Felanitx. Després exerceix el magisteri a Alaró, S'Arenal i El Vivero. Ultimament, les mostres de la seva poesia s'havien anat fent cada vegada més escasses. Això no obstant, no hem de pensar en una extinció de les seves inquietuds. Cap allà el 66 havia iniciat la carrera de Filosofia i Lletres, però a darreries de l'any 68, a conseqüència d'una mort sobtada, deixà aquest món quan encara podíem esperar els fruits d'una nova etapa de la seva obra.

Hem arribat al punt oportú per a recordar un experiment teatral duit a terme per un estol de felanitxers entusiastes. Em referesc a *Un ciutadà a matances*, estrenada l'any 1954. Aquesta obreta, elaborada segons els canons del «teatre regional», llavors a la plena, consta d'una sèrie d'escenes de costums felanitxers viscudes per uns personatges copiats quasi literalment de la realitat i unides per una certa trama argumental. Potser només un poble amb el sentit de la burla com el felanitxer es podia recrear fent tan a consciència una caricatura d'ell mateix. A la confecció del text, hi prengueren part En Jaume d'Aubocàsser, En Bernat Bennàsser, En Miquel Juan, En Miquel Massutí, i qualcú més. És natural que aquesta multiplicitat d'autors perjudicàs la unitat estructural de l'obra, bastida per acumulació de materials. Una ambientació perfecta, una *mise en scène* acuradíssima (no hi faltaven les il·lustracions musicals) i l'actuació memorable d'uns actors que quasi s'interpretaven a si mateixos bastaren per a obtenir un èxit que, de passada, mostrava fins a quin punt és eficaç un equip que fa feina amb disciplina i sentit de la col·laboració.

El *Ciutadà* va aconseguir una rebuda favorable del públic. Potser ara és el moment d' aclarir la meua reticència sobre la repercussió social d'En Rigo Puig, i demanar: ¿fins a quin punt el seu èxit popular i el d'*Un ciutadà a matances* beneficiaven la nostra llengua? Si per una banda li donaven el reforç que deriva del conreu literari, també és ver que aquests successos contribuïen a fixar la idea empobridora segons la qual l'ús del mallorquí s'ha de limitar a uns motius, tractats amb un estil i en un to únics. Aquesta qüestió, plantejada específicament pel «teatre regional» (1) en el nostre cas resulta prou mala de

resoldre. És ver que gràcies a aquestes obres, la producció literària autòctona no era inexistent, però també ho és que confinaven la llengua a l'àmbit del regionalisme més tancat. Personalment m'inclin a pensar que era pitjor el silenci i que el servici prestat a la llengua, incomplet i tot, era un servici.

Però a partir del 1957 el panorama havia de canviar radicalment. Per la festa del llibre d'aquell any sortí a llum l'obra d'un nou poeta, En Miquel Barceló. El volum contenia un recull de poemes breus reunits sota el títol *Així sia*. Primer que res, interessa destacar què representava, aquell llibret, dins el panorama literari felanitxer, discret però encallat. Fent contrast amb una poesia serena, equilibrada, de versos ben midats, confiada en els valors tradicionals, es presentava un poeta de devuti anys que, amb versos lliures, confessava uns sentiments pessimistes, ens deia que les coses i nosaltres mateixos som fugaços, i es feia preguntes tot dubtant de les veritats establertes més sòlidament. No cercava model en els clàssics mallorquins, sinó que llegia els estrangers moderns. Les seves «elegies irremeiables» s'acosten més a les *de Duino* de Rilke que no pas al *Defalliment* d'En Costa ni a *La Relíquia* de N'Alcover. En Miquel Barceló havia donat la primera passa; però de llavors ençà no ha publicat res pus. Obtinguda la llicenciatura en Filologia Romànica, es mudà a Nova York, on actualment exerceix l'ensenyament. No sabem si la seva renúncia a les nostres lletres és definitiva.

A darreries de l'any 59, uns quants felanitxers reberen unes targes que anunciaven un acte la naturalesa del qual no quedava gaire precisada a la invitació. Alguns dels convidats tingueren prou curiositat per a assistir-hi. L'acte, que també comptà amb la presència d'algunes figures de la intel·lectualitat mallorquina, resultà una espècie de taula rodona on es plantejaren i discutiren els problemes principals que llavors afectaven la llengua i les lletres. Tingué la virtut d'obrir els ulls de bona part dels assistents i fins i tot els d'alguns absents, ja que fou comentat llargament a reunions i tertúlies.

Molts de felanitxers prengueren posició (a favor o en contra) davant una realitat ignorada fins llavors, i per si això fos poc, va crear una atmosfera favorable a l'aparició de nous valors. Ara els estudiarem.

En Miquel Bauçà, nascut el 7 de febrer de 1940, ja s'havia revelat com a poeta amb l'obtenció d'un premi al concurs literari organitzat l'estiu del mateix any 59, a Felanitx, amb motiu de les noces d'argent de la coronació pontifícia de la Mare de Déu de Sant Salvador. L'obra presentada, *Cants Jubilosos*, avui encara inèdita, ja hauria bastat per a donar fe dels seus dots pro-

digiosos. Qualsevol esperança posada en ell s'havia de veure confirmada. L'any 1961 guanyà el premi «Salvat-Papasseit», que el consagrava i el dava a conèixer a fora Mallorca. La importància d'En Miquel Bauçà exigiria un comentari detallat que les exigències d'espai no permeten. El llibre premiat, *Una bella història*, conté un pròleg excel·lent d'En Josep M. Llompart, al qual difícilment jo podria afegir res. No em sé estar de transcriure'ns uns paràgrafs:

«Només un primer tast, però, i l'evidència es feia corprenedora. ¿D'on s'havia tret, aquell xicot foraviler, un món líric ple de caos i de confusió, però amb un ímpetu fora mida, constel·lat d'endevinacions esglaiadores que ell mateix, segurament, ignorava? ¿Qui li havia ensenyat aquell delicadíssim amor a les paraules, aquell saber-ne destriar les possibilitats expressives de tota índole, aquell gust aristocràtic de l'idioma? Allà hi havia, fet realitat present i palpable, el poeta per la gràcia de Déu, el poeta que no ha d'aprendre l'ofici perquè n'ha intuït tots els secrets, el poeta que fa versos perquè sí, perquè ha de fer-los, empès com per una necessitat fisiològica; l'home, a fi de comptes, que ha nascut poeta, com uns neixen alts i altres neixen baixos.»

Des del 60, En Miquel Bauçà ha residit a Barcelona fins fa poc. No sé si la tornada a Mallorca és definitiva. A part *Una bella història* no ha publicat altre llibre. No sembla, però, haver abandonat les lletres. L'any passat va acabar la llicenciatura en Filologia Romànica. La darrera nova referent a la seva obra literària, la divulgava faa poc un diari barceloní: dia 11 del present mes de setembre, publicada per una editorial brasilera, apareixerà a Sao Paulo una antologia de poetes catalans contemporanis, en versió bilingüe catalano-portuguesa, la qual inclourà versos del nostre poeta al costat dels de figures tan importants com Alcover, Maragall, Carner, Salvat-Papasseit, Rosselló-Pòrcel, Riba, etc. No hi ha dubte que, fins ara, En Miquel Bauçà és el valor més positiu que Felanitx ha donat a les lletres catalanes durant l'època que comentam.

Un any més jove, i format conjuntament amb En Bauçà, En Joan Julià-Maimó començà també per aquell temps a compondre versos. Encara que en algunes circumstàncies personals presentava paral·lelismes amb el primer (naixement dins un medi rústic, estudis eclesiàstics al mateix seminari), les característiques de la seva obra són prou diferents de la del company. No tenia la inspiració exhuberant ni el do innat de l'expressió poètica, com En Bauçà, però posseïa sensibilitat aguda, agilitat d'estil, capacitat reflexiva, sentit del matís, de la ironia i de l'humor, i un concepte més mundà i cívic de la literatura; qualitats aquestes que li haurien permès convertir-se en un bon prosista, encara que començà fent versos, com és freqüent als joves. Llevat de qualche poe-

met solt a revistes, antologies, etc., la seva producció és inèdita. A principis de l'estiu del 60 partí cap a l'estranger per fer-hi una estada temporal que, ara per ara, s'ha convertit en definitiva. Ha residit a Alemanya, Noruega i Suècia, on viu actualment. El seu ofici li ha donat ocasió de voltar el món visitant països tan varis com Nord-Amèrica, el Japó i algunes illes del Pacífic. Des que va deixar Mallorca sembla haver abandonat les lletres.

Més jove encara, En Joan Manresa, es va descobrir uns anys més tard. Nascut i criat també a foravila, fa contrast amb la gosadia dels altres dos a causa d'una tímidesa que recordava la de la «minyonia» riberiana. Quan va començar a escriure, comptava quasi només amb tres elements: una vocació forta, una gran sensibilitat i bastant d'allò que anomenam «vena». Essent encara tendra la seva personalitat, les primeres produccions pateixen d'un mimetisme que el du a imitar cada un dels poetes que successivament va llegint (Tagore, Maragall, Blai Bonet). Però supera aquesta fase i quan cerca la inspiració en les seves pròpies vivències d'adolescent guanya en naturalitat i comença a interessar de bon de veres. Es presenta assíduament als concursos literaris, aconsegueix cridar l'atenció dels jurats i guanya, entre altres, el premi «Les Illes» de Cantonigròs. També aconsegueix un guardó als Jocs Florals de Montevideo (1963) amb la *Invocació al Mediterrani*, un dels millors poemes que ha compost, en el qual manifesta una mestria indiscutible. També guanya el «Joan Alcover» (1964) als Ciutat de Palma, premi que consolida el seu prestigi. Llevat de les poesies aparegudes al setmanari «Felanitx» i a diverses publicacions, i l'opuscle *L'hostal de l'equilibri últim*, es manté inèdit. Als Jocs Florals organitzats pel Centre d'Art i Cultura de Felanitx també li és concedit un premi, potser inferior al que el treball mereixia. En contra del que podíem esperar, les obres guanyadores en aquest certamen no foren publicades íntegrament, circumstància que impedeix conèixer sencer el darrer llibre d'En Manresa. A la part que conec de les seves últimes produccions, al costat de la temàtica anterior trobam una certa tendència cap a la denúncia social o cap a allò que ara s'anomena «protesta». Si aquesta desviació és més la influència d'una moda que una vertadera inclinació del poeta, li pot esser perjudicial. Certament, i malgrat una evolució certa, En Manresa no ha superat totalment la seva habilitat peculiar, que el mena des del raonament discursiu d'intenció adoctrinadora (quasi pamfletista) a unes estrofes esquemàtiques de dos o tres versos que contenen una simple metàfora o un pensament breu.

Ja fa una partida d'anys que En Joan Manresa va deixar Felanitx per anar a viure a Ciutat. Actualment es dedica a altres activitats artístiques, com espectacles de mim, i col·labora a qual-

que periòdic com a recensionista de discos. No sé si aquests quefers nous li restaran dedicació a la poesia. Seria una llàstima perquè així com En Miquel Bauçà té la plenitud de creació poètica com un do natural, En Joan Manresa no l'obtinirà sinó continuant amb la voluntat i la disciplina que fins ara li han donat els resultats més positius.

El darrer llibre de versos publicat per un felanitxer és el titulat *Parla, Ofèlia*, obra de l'eminent psiquiatre, el doctor Bartomeu Mestre, que ja havia temptejat el terreny literari amb altres llibres en castellà. *Parla, Ofèlia* conté qualche poemeta ben remarcable, especialment el que du el número VII, sense títol, de ressonàncies d'Elliot evidents. Encara que, segons diu ell mateix, només cultiva la poesia com a *hobby*, havent ara adoptat el català, representa un guany per a les nostres lletres, que cal tenir ben present.

Fins ara he parlat exclusivament d'escriptors en vers. Sense necessitat de trencar l'ordre cronològic més o menys guardat des del principi, podem entrar dins el domini de la prosa, que els autors felanitxers com els mallorquins en general han cultivat més escassament.

Pertoca començar referint-me a En Jaume Oliver, més conegut a Felanitx pel seu malnom, Jaume d'Aubocàsser, amb el qual ha firmat alguns treballs. La primera i fins ara única obra seva publicada és el *Llunari pagès*, premiada amb el «Mossèn Alcover» 1964. Quan aquest llibre va sortir a llum no va resultar gens nou als felanitxers, ja que en coneixiem bona part del contingut per haver-se transmès en diverses emissions de Ràdio Felanitx, estació avui desapareguda, de la qual N'Oliver fou director. Algunes publicacions havien comptat amb col·laboracions seves, i amb ocasió de qualche allocució pública, com a mostra de les seves facultats ens havia oferit unes peces literàries de valor poc usual en circumstàncies consemblants.

En Francesc Riera, en el pròleg, qualifica el *Llunari* d'obra costumista. Efectivament, la seva estructura té com a base una descripció de la vida felanitxera que segueix la pauta de les principals festes religioses del calendari local. Felanitx és el tema constant i únic, però aquesta autolimitació no es tradueix en pobresa perquè és compensada per un cabal de coneixements que s'estenen des de la notícia històrica fins als detalls mínims de la vida quotidiana, la geografia, el paisatge, etc. No és la saviesa eixuta de l'erudit, del qui ho ha après tot dels llibres, sinó una ciència humanitzada, adquirida per una observació intel·ligent i amorosa. N'Oliver tracta el material amb un art personalíssim que el fa transcendir per damunt de la simple anècdota. Per això, la seva visió de Felanitx no és retrospectiva, com pot semblar a primera vista, sinó intemporal. No tria els elements segons pertanyin a una època, sinó en

quant la serveixen per a quintaessenciar-ne la vida del nostre poble. No la presenta com un espectacle que el lector ha de contemplar passivament, sinó que la hi fa revivre. És ver que, si el lector és felanitxer, ja té una predisposició amb la qual compta N'Oliver, que en coneix ben bé la psicologia. Ell mateix no s'amaga de dir que escriu «com si no hi hagués altre món més allà de sa Creu de Pedra». Així, doncs, a la tècnica descriptiva, hi uneix un lirisme i una tècnica psicològica. Potser tot és una qüestió d'estil, entenent per estil com Flaubert, una manera de veure les coses.

El llenguatge de N'Oliver mereix un apart, perquè és un dels seus valors principals i que, a més, pot ésser captat pel lector encara que no sigui felanitxer. N'Oliver es pot permetre el luxe raríssim d'escriure en un llenguatge extraordinàriament ric sense necessitat d'exhumar «mots de diccionari» perquè l'ha après directament del poble. Tenint en compte l'empobriment progressiu de la llengua viva, el *Llunari* constitueix un document d'interès filològic creixent. L'únic retret que li podem fer és una oscil·lació entre les formes dialectals i les propugnades per la gramàtica. És possible que l'adopció del llenguatge literari estricte li hagués llevat naturalitat i fins i tot riquesa de lèxic. No era aquest el camí adequat a la naturalesa del seu escrit, però s'hauria d'haver pres la molèstia de seguir uns criteris fixos de manera que la distància que el separa de la gramàtica oficial fos uniforme.

El llibre de N'Oliver, comparat amb les obres representatives de la literatura dels nostres dies, pot semblar un anacronisme. Però en propietat el mot «anacronisme» només és aplicable a l'error, a la badada en suma, i el *Llunari pagès* és un llibre escrit per un autor plenament conscient i que té per preocupació màxima no traïr la seva pròpia veritat. El *Llunari* ha nascut d'un poble antic, lligat a un món que se sent desaparèixer; un poble empès violentament per l'evolució dels temps, que de vegades troba descans en l'estètica amable de les formes passades.

Des de fa més de dos anys, En Miquel Riera té a càrrec una secció del setmanari «Felanitx», titulada *Al Vent*, que ell mateix va iniciar, i a través de la qual comenta temes varis d'actualitat. Si l'obra de cadascun dels escriptors mencionats respon més o menys a una vocació literària, En Riera s'ha imposat aquesta tasca setmanal com un acte de servici per remeiar l'escassetat, si no l'absència total, de col·laboracions en català al nostre periòdic. En els seus articles, planteja els problemes objectivament, evitant les fórmules acomodaticies, falsament optimistes, tan freqüents a la premsa de províncies (i a l'altra). Això unit a la seva gràcia de vegades mordaç li ha anat guanyat un bon nombre de lectors; *Al Vent* ha provocat polèmiques i ha fet prendre consciència de moltes qüestions, especialment les relatives a

la llengua, rarament abordades per manca d'audàcia. Una prova que la paraula escrita encara no és ineficax de tot.

Si En Jaume Oliver confon un poc el llenguatge popular amb l'anarquia gramatical, En Miquel Riera confon la correcció amb el purisme. Aquest és l'únic retret que li sabria fer. No he dit que, abans de crear la secció *Al Vent*, tot i que ja havia complit trenta anys, En Riera no s'havia dedicat mai a escriure, i menys en català. Potser aquest és el motiu pel qual la seva prosa no sigui encara ben flexible i natural, però crec que la pràctica convertida en hàbit li farà abandonar de tot el llenguatge de laboratori, tan usat, per altra banda, per les publicacions més conspícues en la nostra llengua.

Fins aquí, els fets. Qualcú hi trobarà a faltar qualque nom. No hi he inclòs, per exemple, En Miquel Pons, vinculat a Felanitx per raons diverses, però que per naixement i per la seva obra pertany al grup de Santanyí. Un cas anàleg és el d'En Joan Roig i Montserrat, nascut a Felanitx però mudat a Campos des de petit; poeta jove que cultiva temes religiosos tractats d'acord amb les fórmules actuals. No he parlat de Mossèn Pere Xamena perquè, encara que ho mereixeria més que ningú per la seva labor cultural eficaçíssima, no escriu obres de creació, sinó que es decanta cap a la historiografia. Hi falten també els noms d'uns quants qui només ocasionalment agafen la ploma. Potser som injust, però no he volgut que ningú pensàs que he inflat la nòmina d'autors felanitxers.

Potser el lector haurà reparat en un fet. He tractat de més de deu escriptors, i això no obstant els llibres publicats a la postguerra firmats amb un nom felanitxer no passen de la mitja dotzena. Quins en són, els motius? Per una banda el poc interès dels editors per l'obra dels poetes, indiferència que deu derivar de la del públic. Per l'altra, la indolència dels prosistes. Vet aquí una qualitat específica dels escriptors felanitxers. I si el lector em volgués concedir una mica més de crèdit, li podria parlar d'un grup d'escriptors que no escriuen. Aquesta contradicció s'ha d'entendre en el sentit que hi ha individus que quan han hagut d'agafar la ploma per atendre un compromís han demostrat unes qualitats que no posseeixen molts dels qui s'atreveixen a publicar llibres. En Jaume Oliver, a l'epíleg del *Llunari pagès* diu que «som un poble que, amb gràcia hel·lènica (i no ho dic de berbes), sap teixir i desteixir sa trunyella de set caps d'una ironia fina i fresca»; també hi parla de «l'exquisita sensibilitat pel bé i la bellesa». Per què, aquests dots, no es manifes-

ten per escrit? Per què no s'aprofita «la llacor d'aquelles virtuts que, malgrat l'adagi, sols pot engendrar l'oci intel·ligent?». De vegades m'agrada entretenir-me a pensar com seria aquesta hipotètica «escola de Felanitx», i a imaginar-me les divertides visions de la Història que ens podria oferir En Francesc Riera, i la *non nata* narrativa d'introspecció psicològica d'En Germà Coll. Però l'autocrítica també és una virtut felanitxera, i ja sabem que l'autocrítica pot ésser paralitzant. I no és solament la individual, sinó també l'autocrítica col·lectiva. Prou també fa notar N'Oliver que els felanitxers «no han mester ningú per posar en solfa qualsevol persona o fet de la vida local». No és aquest el moment de pegar un crit a les vocacions endormissades. Més hora és de posar punt final i, ja que acabam de parlar d'autocrítica, que el lector em perdoni si n'he tinguda poca i els escriptors felanitxers si n'he tinguda massa.

NOTES

(1) Vid. Josep M. LLOMPART, *La literatura moderna a les Balears*, Ed. Moll, Mallorca, 1964, pàgs. 213 i ss

(2) Perquè el lector vegi que les meves paraules tenen fonament, que llegeixi els pròlegs que En Francesc Riera ha posat al *Llunari pagès* de J. Oliver i a *Cèdules personals* de Miquel Pons (Felanitx, 1968). D'En Germà Coll pot veure el *Pregó de setmana santa, 1969*, publicat per la Confraria de Sant Agustí de Felanitx i també el discurs que va pronunciar a l'acte en què foren proclamats fills il·lustres de Felanitx Mateu Obrador, Bartomeu Barceló i Bartomeu Caldentey i fou impostsada la medalla de la ciutat a Mossèn Pere Xamena, a l'opuscle publicat per l'Ajuntament l'any MCMLXVIII.

BIBLIOGRAFIA

- MESTRE ROIG, Sebastià: *Poemas de Juventud*, Felanitx, 1949.
 RIGO PUIG, Antoni: *Estampes Mallorquines*, Ciutat de Mallorca, MCMLIV.
 BARCELO, Miquel: *Així sia*, Ed. Moll, Mallorca, 1957.
 BAUÇA, Miquel: *Una bella història*, «Els llibres de l'òssa menor», Barcelona, 1962.
 MANRESA I MARTORELL, Joan: *L'hostal de l'equilibri últim*, Felanitx, MCMLXI.
 OLIVER OLIVER, Jaume: *Llunari pagès*, Felanitx, 1966.
 MESTRE MESTRE, B.: *Parla, Ofèlia*, Palma de Mallorca, 1967.

També és molt interessant la col·lecció de programes de les fires i festes de Sant Agustí, que l'Ajuntament de Felanitx edita anualment a partir de l'any 1953.

El comerç del vi a la segona meitat del segle XIX a Felanitx

per Guillem AULET I SASTRE

Una característica del felanitxer ha estat l'esperit comercial: de temps antic podem situar el comerç entre les seves activitats preferides; floreix durant els segles XVIII i XIX i assoleix el punt culminant a la dècada 1882-1892, quan a Portocolom hi havia un moviment continu de vaixells a vela i vapors de distintes nacionalitats que hi acudien a carregar vi. El nombre d'embarcacions era tan considerable que l'any 1882 n'arribaren a entrar dos-centes vuitanta.

La primera mercaderia que Felanitx va llançar a l'exportació en quantitat apreciable fou l'aiguardent. En tenim notícies que daten del segle XVII. Més actiu va esser, aquest comerç, durant el XVIII, i a la primera meitat del XIX Felanitx n'exportava a les colònies espanyoles d'Amèrica una quantitat aproximada de 32.000 quartins. Després sobrevingué la decadència de la indústria de l'aiguardent, entre altres causes, per l'exportació de vi a Ciutat, Andratx i Sóller.

En Rosselló Verger afirma que, a mitjan segle XIX, Felanitx va iniciar tímidament l'exportació de vi. Per part seva, En Bordoy Oliver, escriu que l'any 1851 varen sortir de la ciutat uns 40.000 quartins; i En Xamena Fiol, recollint dades dels **Llibres de Consells**, assenyala per a aquest any la producció de 174.000 quartins, dels quals foren exportats 168.000.

El **Libro de salidas de buques de Porto-Colom. 1868-1882**, consigna els ports a on s'exportava el vi felanitxer per aquells anys; gràcies a aquest llibre sabem que sovint recalava a Bône, Niça, Sète, Maó i Ciutadella.

L'any 1868 marca l'inici de la preponderància del vi entre les mercaderies exportades des de Portocolom. Per aquesta època, l'escàs tràfic es duia a terme amb naus de vela, generalment no gaire més grans de vint-i-cinc tones. Aquest predomini es manté fins al 1892, llevat dels anys 1871 i 1875.

Al quadre publicat p'En Rosselló Verger, podem observar, com ell mateix remarca, que l'embarcament de vi, després del petit augment del 1873, es redueix els tres anys següents i torna augmentar el 1877, i de manera espectacular a partir del 1879, any que a Por-

TOCOLOM s'embarcaren 918.900 litres en vaixells espanyols, i 219.370 en naus estrangeres, per un valor total de 341.484 pessetes.

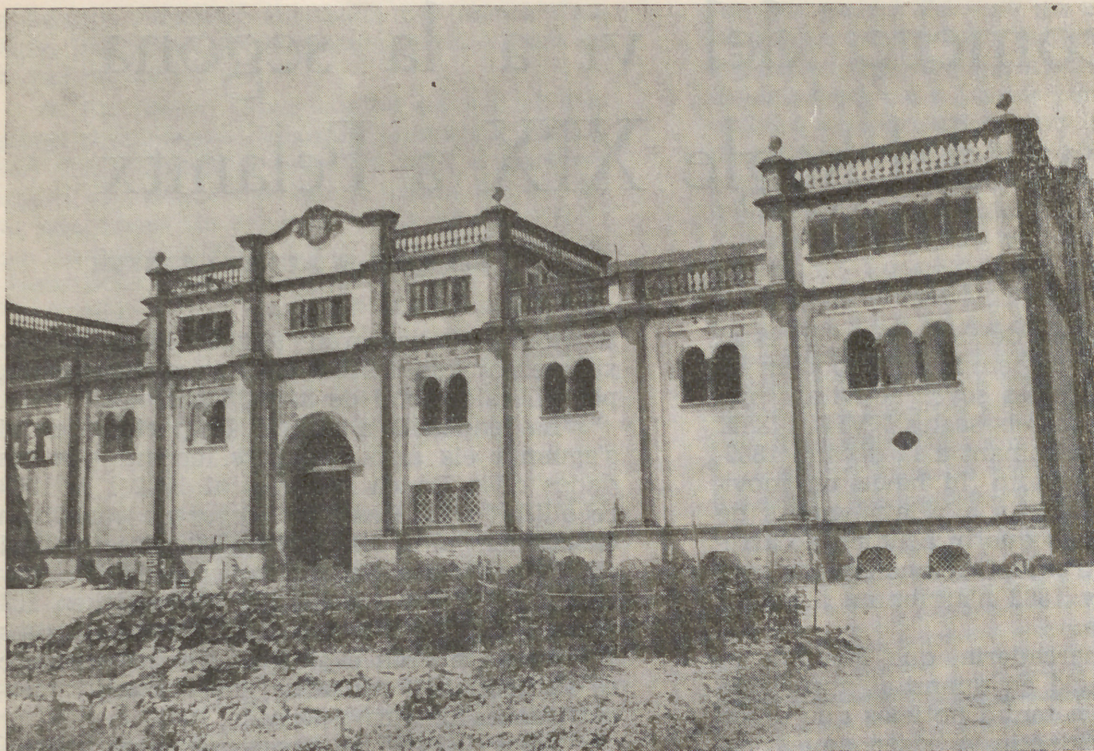
La tendència a créixer l'exportació de vi s'aguanta els anys següents, encara que les dades d'En Bauçà relatives al 1882 i al 1883 recollides p'En Rosselló Verger no concordin exactament amb les publicades pel setmanari «El Felanigense». Segons aquest periòdic, l'any 1882 en sortiren 155.000 Hl. carregats en 164 naus, i l'any 1883 en sortiren 136.000 Hl. dins 144 naus. El gran esplendor d'aquest comerç es va produir a causa de l'obertura del mercat francès als vins espanyols.

L'any 1884 hi va haver una certa paralització de les exportacions de vi a França a causa d'una epidèmia de còlera que s'hi va estendre i de la persecució fiscal que sofrien els vins espanyols. La Cambra de Diputats de França havia aprovat un impost sobre els vins que passaven de dotze graus a fi d'evitar la competència al vi francès. Hi va haver, però, una rectificació per part del govern de la nació veïnada, el comerç es va tornar encarrilar i s'exportaren 92.597 Hl. El port balear que va exportar més vi, aquell any, va esser Portocolom amb una mica d'avantatge sobre el de Ciutat.

L'any 1886, l'exportació era molt activa. La duïen a terme una multitud d'embarcacions a vela i els vapors «Palma», «Santueri» i «Ramos», i continuava essent superior a la del port de Ciutat.

Però aquest mateix any, la inquietud regnava a la premsa ciutadana i es reflecteix també al setmanari «El Felanigense» davant les noves que corrien sobre l'adulteració del vi. «El Palmesano» denuncia que des de l'entrada en vigor del tractat comercial amb França l'estat de l'illa ha canviat totalment. «**La propiedad ha aumentado su valor. Gran número de hectáreas de terreno antes dedicado al ruinoso cultivo de gramíneas han sido sembradas de fructíferas cepas;**» ...«**ha recompensado pródigamente a los que emplearon sus ahorros en su plantación**»... «**Los beneficios que a nuestro país ha reportado el acrecentamiento de la producción de vinos se ha hecho extensivo a todas las clases sociales: los propie-**

Celler Cooperatiu de Felanitx

tarios han duplicado o triplicado sus rentas, los braceros han podido cubrir sus necesidades y aun hacer algunos ahorros, los especuladores han obtenido crecidos intereses del capital empleado en aquel caldo; nuestro ferrocarril y demás empresas dedicadas al transporte terrestre de géneros han visto crecer sus rendimientos; en nuestro muelle, casi desierto desde que nuestro comercio con las Antillas... ha reaparecido la animación de otros tiempos; gran número de buques de altura y de cabotaje que, amarrados en nuestra dársena, se estaban pudriendo han desplegado sus velas, han dirigido sus proas a los puertos del mediodía de Francia, rindiendo beneficio a sus armadores y proporcionando honroso trabajo ha crecido número de marineros.» Toda aquesta empenta comercial es veia amenazada per la cobdicia d'uns comerciants de mala fe que, segons el periodista, adulteraven el vi. I per a provar-ho adduïa que, haven estat pobra la darrera collita, la quantitat d'hectolitres exportats era més elevada que la dels recollits, i que molts de colliters guardaven encara molt de vi dins els cellers. Per part seva, el periòdic «Las Noticias, en data de 12-II-1886, entre altres coses deia: Hace ya algunos años, la mala fe acabó con la industria del gusano de seda, más tarde con el jabón, andando el tiempo con los tan celebrados higos de Binisalem y de Sóller, con los aguardientes, con el aceite de almendra dulce, etc., etc. Al paso que vamos no está lejos el día en

que veamos el completo descrédito de nuestra industria vitícola...»

A més d'aquestes noves alarmants, en data una mica posterior, «El Felanigense» reproduceix una nota de «El Isleño» que diu que la quantitat de vi comissat a Sète, procedent de Mallorca, és tan exigua que no té gens d'importància. Però és cert que l'any 1887 el vi era baix de preu a Felanitx i que a Sète no hi havia demanda. D'altra banda, el número 147 del setmanari local esmentat deia: «Nos escriben desde Cette que, denunciadas por el laboratorio químico de aquella Aduana, se encuentran decomisadas en poder de la autoridad varias partidas de vinos coloreados artificialmente, procedentes de Mallorca.» «Dichos vinos», afegeix, «serán vertidos, y multados sus tenedores.»

El mateix setmanari, al número 214, corresponent al 27-VIII-1887, recollia la nova segons la qual algunes persones arribades de Sète deien que era escassa la demanda de vi, sobretot del de Mallorca i, a manera de comentari deia: «Si empezaremos a tocar las funestas consecuencias del reprobable egoísmo de muchos comerciantes de nuestra Isla! Consecuencias que darán por resultado una situación análoga al jabón de Andratx, o a la del calzado mallorquín.»

Malgrat uns averanys tan funests, el comerç va reviscolar novament i sabem que l'any 1890 feien el transport els vapors «Sofia» (noruec), «Balder», «Grazia» (austríac), «Ag-

nar» (noruec) i el «Catalunya» que cada setmana fa un viatge a Ciutat.

L'exportació es dirigeix a Ciutat de Mallorca, Tolon, Marsella i sobretot a Sète. L'activitat és particularment intensa a l'octubre de 1890; llargues teringues de carros recorren, dia i nit, la carretera del Port traginant vi. Pel novembre les compres de vi havien minvat; en tenia la culpa la baixada soferta al mercat francès.

Poc abans d'expirar el tractat comercial amb França (1891), l'exportació de vi continuava molt activa, de manera que de 122 naus sortides de Portocolom, 79 anaven carregades de vi amb una capacitat de 26.685 tones; la resta dels vaixells duïen carregaments mixtos de vi i ametlles.

Pel desembre del 1891, la Direcció General d'Agricultura donava instruccions als enginyers agrònoms de la província perquè fessin comprendre als agricultors la conveniència de donar sortida a les existències que conservassin de vi, com a precaució per si no donaven resultat les negociacions per un nou tractat amb França i les portes del mercat francès quedaven tancades als sucus espanyols. Davant aquestes instruccions, els comerciants s'afanyaren a entrar el vi a França. Així iniciaren una carrera per desprendre's dels sucus abans del 1r. de febrer de 1892, data en què es clouria el mercat francès.

L'activitat al nostre Port creixia més i més al temps que s'acostava el dia en què entrarien en vigor els nous aranzels; els vapors «Agnar», «Senator», «Hartmann», «Catalunya», «Gambetta», «Palma», «Petteer», «Heidal», etc. feien viatges sense parar cap als ports francesos, especialment a Sète.

L'època d'or de la vinya felanitxera s'acostava a la fi. Per una banda, les vinyes franceses es repoblaven ràpidament amb peus americans; ja a l'any 1891 el mercat francès

es trobava en condicions d'autoproveir-se gràcies a les plantacions creades a Algèria. Per tant, França va revisar el sistema aranzelari inclinant-se per un proteccionisme que va paralitzar l'exportació de vins d'aquest municipi. D'altra banda, aquest mateix any, la filoxera començava a fer matx per Algaida i poc temps després envaïa totes les vinyes de Mallorca.

Finit el tractat amb França, Portocolom es va despoblar de barques, i els vins de Felanitx pengueren camí cap als altres pobles de l'Illa, llevat de qualche excepció.

Per una nota publicada al setmanari local de 14 de desembre de 1895, sabem la sorpresa que va produir la nova segons la qual cinc barques de vela carregaven de vi cap al mercat francès «después de los cuatro últimos años de reposo o inacción en que hemos visto sumido nuestro comercio.»

Com a conseqüència de la florida del comerç durant el darrer terç del segle XIX, es formaren una sèrie de companyies comercials com les de «Fuster i Germans», posseïdora de la nau «Ermensinda», de 90 tones. «Lluís Planas i Cia.», constituïda l'any 1883, va adquirir el vapor «Santueri» de 450 tones, primer i únic matriculat a Felanitx. Aquesta companyia fou de poca durada: desaparegué al cap de vuit o nou anys de fundar-se. L'associació «Arnau i Cia.» coneguda d'ordinari per «La Vinícola» va construir el magatzem que duïa aquest mateix nom i va adquirir la pollacra goleta «Sant Salvador», capaç de 150 bocois. També va esser de vida curta.

L'any 1890, a la contribució industrial del municipi hi havia inscrits: una pollacra goleta de 115 tones, el pailebot «Maria» de 67 tones, el vapor «Santueri», anomenat abans, el pailebot «San José» de 52 tones i la pollacra «Santa Teresa» de 135 tones.

L'expansió comercial va donar impuls a les comunicacions, que s'hagueren d'acomodar

Carro utilitzat el segle passat per transportar botes de vi des de Felanitx a Portocolom.

a les noves necessitats a fi de poder atendre degudament el tràfic puixant. Era necessari el telègraf; per això l'Ajuntament va acordar de sol·licitar-lo en sessió de dia 12 d'octubre de 1882; al mateix temps miraren d'aconseguir que Lluçmajor i Campos s'unissin a la petició. Després de prou gestions, els esforços es van veure premiats i el telègraf fou inaugurat el 1r. de juliol de 1884.

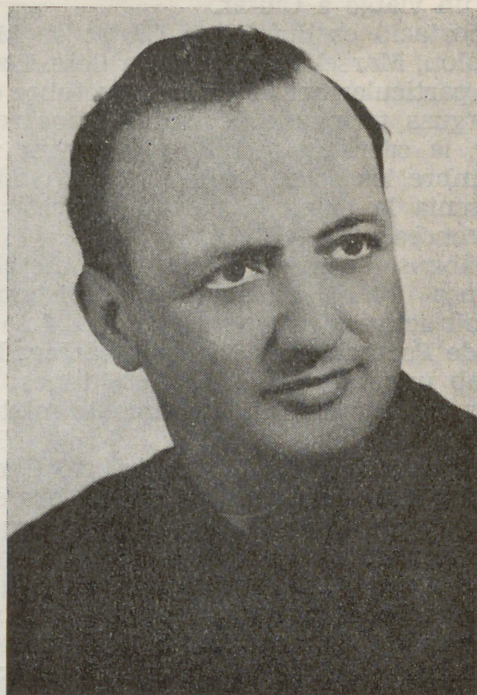
L'obtenció del ferrocarril va ésser una tasca més difícil. El primer intent data de 1865. L'any 1883 s'ideà el projecte de construir una línia que hauria unit Felanitx amb Portocolom. Una societat belga ajudada amb capital francès pensava dur-lo a la pràctica i es va convocar una reunió a la qual foren convidats els contribuents més importants del poble. Si no una oposició tàcita, una indiferència total va presidir la reunió; per això la idea fou abandonada. Don Andreu Perelló Pons no va desistir de dur-la a terme i pel juny de 1884 escrivia des de Madrid prometent que si se subscrivien cinc-centes accions, la nova línia funcionaria abans que passàs un any i mig. A la sessió del 15 de gener de 1885, el Congrés va aprovar el projecte, i el 16 d'abril d'aquell mateix any, el Senat en va aprovar un altre que hauria unit Manacor, Felanitx i Portocolom, però cap dels dos no va tenir èxit. A la fi, la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca va aconseguir allò que tantes vegades s'havia frustrat: dia 6 d'octubre de l'any 1897 fou inaugurat el tren de via estreta que unia Felanitx amb la capital de la província.

BIBLIOGRAFIA

- BAUZA ADROVER, Cosme: *Història de Felanitx*.
- BORDOY OLIVER, Miquel: *Història de Felanitx*. Documents de l'Arxiu Municipal de Felanitx.
- XAMENA FIOL, Pere: *Anys enrera. Segle XIX*. Felanitx, 1963.
- MARQUEZ, M.: *Las Islas Baleares en 1884*. Ciutat de Mallorca, 1886.
- BORDOY OLIVER, Miquel: *Vissituts de la nostra agricultura, industria i comers*. Felanitx, 1930.
- AULET SASTRE, Guillem: *Història Econòmica de Felanitx*. (1962) Inèdita.
- ROSSELLO VERGER, Vicente M.: *Mallorca. El Sur i Sureste*. Ciutat de Mallorca, 1964.
- Setmanari «El Felanigense».

El Rvdm. P. Rafael Carbonell elegit Superior General dels Misioners dels SS. Cors

En el transcurs de l'XI Capítol General celebrat pels PP. Missioners dels SS. Cors aquest estiu passat al Monestir de La Real, vora Palma, el dia 12 d'agost darrer va ser elegit Superior General el Rvdm. P. Rafael Carbonell i Mestre.

El Rvdm. P. Carbonell té 48 anys. Va néixer a la vila mallorquina de Maria de la Salut. En la seva infantesa es va formar a l'Escolania dels Blauets del Santuari de Lluç. Ordenat sacerdot en 1947, l'any següent va ser destinat a la Residència del Col·legi de Sóller, on exercí de professor i d'organista i mestre de capella a l'escolania del Convent. Posteriorment residí a Palma, i després a l'Argentina com a catedràtic de Teologia i vicerector al Seminari Diocesà de Río IV. Darrerament exercia el càrrec de Superior de la Casa Generalícia de Roma.

Es Llicenciat en Teologia Dogmàtica i Diplomada en Teologia Moral. Com a col·laborador de la revista LLUC, ha publicat enguany —números de febrer i març— els seus articles *La «Humanæ vitæ», d'uns mesos ençà* i *La «Humanæ vitæ» i la consciència*, articles d'una altura teològica prou considerable.

La Revista LLUC el felicita cordialment, tot fent vots per l'encert en el seu càrrec, i li expressa el testimoni de la seva plena adhesió.

rosa dels VENTS

D'EIVISSA

**UN FESTIVAL
DE LA CANÇÓ**

I UNES

DIVAGACIONS

MOLT PERSONALS

El cronista torna d'un llarg viatge a algunes illes i terres continentals europees, fins a les quals ha arribat per mar, terra i aire, i es troba una Eivissa calorosa, agitada, renouera, més atapida de gent que mai. Si es compara amb la temporada anterior, es pot veure, al primer cop d'ull, que aquest estiu ens ha dut molts més turistes; en canvi han disminuït les activitats culturals, amb l'excepció de les exposicions de pintura. Això no obstant, a penes començada aquesta primera quinzena d'agost, el cronista, tot just arribat, ha pogut assistir a un espectacle molt d'avui i ben nostre, interessant, simpàtic i culte. Al baluard del Portal Nou, ple de gom a gom, s'ha celebrat un nou festival de la Cançó Catalana,

amb intèrprets del Principat, del País Valencià, de Mallorca i d'Eivissa. Els noms del grup Dos + Un, de Marian Alberó, de Maria del Mar Bonet, són coneguts a bastament. Actuaren amb tota la força del seu art; recordam, especialment, algunes cançons populars que ens oferí la cantant mallorquina. La cançó eivissenca estava representada per Joan Murenu (així vol ell escriure el seu nom familiar, per bé que sigui conscient de la transgressió ortogràfica) i per Isidor, que varen obtenir, merescudament, un gran èxit. En Joan i n'Isidor havien començat a cantar junts, però ja fa anys que segueixen el seu camí artístic per separat.

El cronista té també a les mans el primer exemplar de la seva Antologia poètica, que li publica l'Editorial Selecta, de Barcelona, a la seva «Biblioteca Selecta». El llibre duu un pròleg, que l'autor troba d'alta qualitat i agraeix molt, del poeta Tomàs Garcés. Ja fa constar el proloquista que és el propi autor qui ha compilat l'antologia i que, dels seus vuit llibres de poemes, n'ha recollit quatre íntegrament. Són vuit, en efecte, els meus llibres poètics catalans. Però mentre anava escrivint alguns dels poemes que bastant més endavant formaren el recull titulat Terra i somni, també componia i en part publicava a la premsa—els altres no hi podien encara aparèixer— els sonets castellans que en 1945 formaren el meu primer llibre publicat, Sonetos mediterràneos. Anterior als dos llibres esmentats, per bé que apareguts després, són els poemes d'Elegies i paisatges. Crec que la publicació d'una antologia és una ocasió propícia a aquestes evocacions.

Dels dos llibres catalans inicials, l'autor ha recollit ben poques mostres. La raó és, principalment, la manca d'espai, ja que la inclusió de quatre llibres sencers exigia una gran part de les pàgines disponibles. D'altra banda, m'agradaria publicar de nou, plegats en un sol volum, els dos

llibres primers, amb les nombroses modificacions introduïdes. Tots els llibres han estat revisats i retocats, però els canvis més importants es troben, naturalment, als poemes d'Elegies i paisatges i de Terra i somni, més allunyats en el temps. A més dels canvis que suposen una correcció, hi ha els que busquen una major expressivitat, una construcció del vers més neta o més eufònica, un sentit diferent de la llengua, que s'ha volgut menys dialectal, més actual.

La selecció, doncs, ha obeït a un criteri mixte; d'una banda, llibres; de l'altra, poemes. No sé si una antologia s'havia fet mai així. Tampoc no sé si Els dies, Els bens incompatibles, Sonets de Balansat i El cop a la terra són els llibres millors; crec que són, en tot cas, els més significatius, els que representen d'una manera més clara i perfecta les diferents èpoques d'un treball llarg i que ha evolucionat amb els anys. Tampoc en la tria dels poemes, a la resta dels llibres, no sempre he buscat els versos millors; a vegades no he volgut repetir alguns poemes que consider ben escollits, ja reproduïts a algunes antologies de tipus general, com per exemple les de Triadú. No coneixia Un segle de poesia catalana quan vaig fer la meua tria: veig que coincidim, i em plau, en algun cas. I deixant a part totes aquestes raons de què som més conscients, ¿sabrem mai per quins motius últims i obscurs hem donat preferència a alguns poemes i n'hem rebutjat d'altres? I, si la selecció s'hagués fet uns anys o uns mesos abans o després, ¿seria la mateixa que es publica? Segurament no del tot.

Una altra cosa a què m'han obligat els límits materials del volum: suprimir els pròlegs dels llibres que en tenien, alguns molt estimats, i les dedicatòries. I amb això vull acabar aquestes consideracions massa personals, però que em semblava que havia de dir en algun lloc.

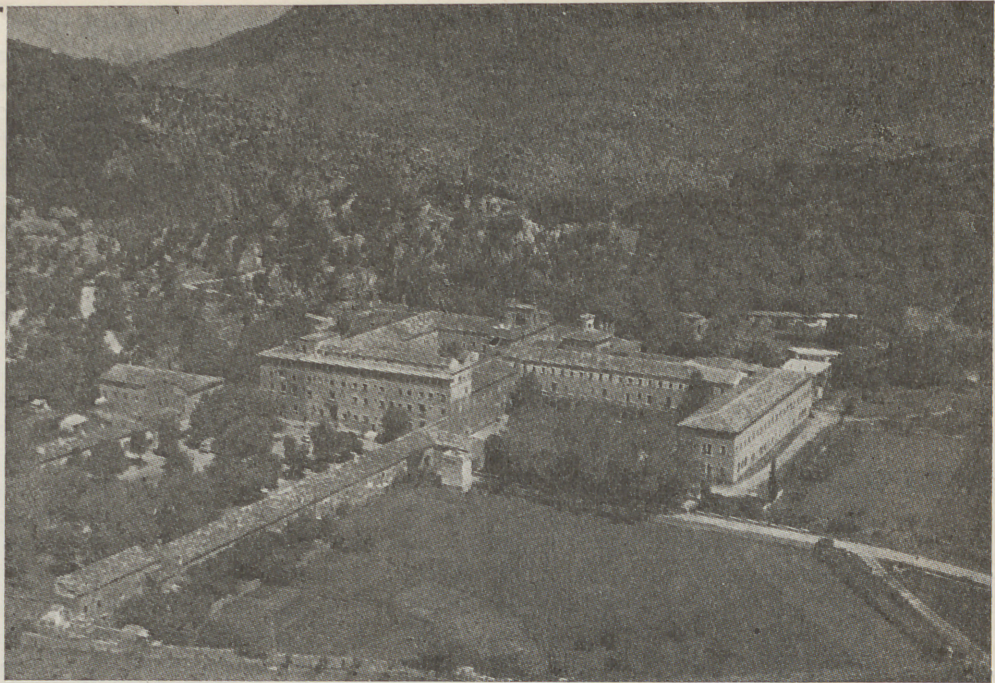
M. VILLANGÓMEZ LLOBET

DINS

EL

COR

DE LA MUNTANYA

Notícies del Santuari de Lluç

■ **Dia 1 de maig**, la Casa Regional Catalana de Mallorca, seguint el seu costum de cada any, puja en corporació per celebrar la **Diada Internacional de la Sardana**. Els seus nombrosos participants són rebuts pel P. Prior i l'Escolania. Assisteixen a la missa solemne, en l'entremig de la qual un grup de nines vestides à l'antiga usança fan una ofrena de flors a la Mare de Déu.

Després de la missa, tenen una exhibició tradicional de sardanes enmig de l'espectació de nombrosos pelegrins i excursionistes vinguts al Santuari amb motiu de la festa de Sant Josep Obrer.

■ **Dia 16**, el Col·legi Oficial de Pèrits Industrials de Catalunya i les nostres Illes assisteix al cant de la Salve, i tot seguit fan ofrena de vint rams de flors portades per senyores i senyoretetes assistents a l'acte.

■ **Dia 20**, un grup de nins i nines de Santanyí, amb motiu del mes de Maria pugen acompanyats del seu Vicari, i assisteixen a la missa que celebra el seu esmentat Vicari.

■ **Dia 5 de juny**, Diada del Cos de Crist. Després de la missa solemne es celebra la tradicional processó eucarística.

■ **Dia 13**, es solemnitza la festa del Cor de Jesús amb una concelebració eucarística a les 7 i mitja del capvespre.

■ **Dia 22**, després d'uns dies dedicats als exàmens, l'Escolania posa punt i després de la Missa major parteixen tots a ca-seva per gaudir d'una mesada de vacances en la companyia dels seus familiars.

Per tal de no desatendre el culte dels diumenges, els quaranta

nins Blauets que componen l'Escolania, en dos torns estaran presents en el Santuari durant els diumenges de juliol.

Restauració de pintures murals

Don Josep Canals, pintor decorador, ha estat al Santuari de Lluç per tal de procedir a una restauració de les pintures decoratives que cobreixen els murs de la Basílica. Després de les reformes efectuades a les capelles —de les quals donàrem compte en el número de juliol i agost passats—, aquestes pintures havien patit fent-se malbé. Ara, amb aquesta restauració hauran recobrat la seva esplendor d'abans.

Recordam que don Josep Canals ja l'any 1914 —fa més de cinquanta anys— va col·laborar en

la reforma del temple de Lluc, patrocinada pel bisbe Campins.

Pelegrins que donen gràcies

- **Dia 1 de maig**, Maria Rebassa, de Sa Pobla, dóna gràcies per la protecció de la Verge en una intervenció quirúrgica, i ofereix una Missa.
- El mateix dia, Catalina Serra, de Palma, ofereix una Missa pel recobriment de la salut.
- Pere Soler i Serra, de Sa Pobla, ofereix dos parells d'arracades en acció de gràcies a la Verge havent experimentat la seva protecció sobre la seva filla Maria Margalida, de tres anys, que caigué d'un terrat de 23 palms d'altària sense conseqüències a la mentar.
- **Dia 5**, la família Matutes, d'Eivissa, ofereix el cant de la Salve en acció de gràcies.
- **Dia 7**, Margalida Torres i Torres, de Sant Joan d'Eivissa, compleix la promesa que féu en circumstàncies d'un part molt difícil. Entrega un donatiu pel culte de la Mare de Déu.
- **Dia 11**, Catalina Oliver, de Palma, agraeix el felíç naixement del seu fill Jaume.
- El mateix dia, Camilla Ruiz, de Palma, ofereix una Salve, agraint la curació de la seva germana Adelina, que sofria càncer a un ull.
- **Dia 12**, Frederic Gomila, de Palma, dóna una almoïna per l'aplicació de dues Misses agraint a la Mare de Déu la solució d'un problema familiar.
- **Dia 15**, Catalina Pou, de Palma, ofereix una Missa agraint el recobriment del seu marit que patia una angina de pit.
- **El mateix dia**, Catalina Horrach, de Binissalem, ofereix una Missa, agraint el felíç naixement de la seva filla Antònia.
- Francesca Valls, de Felanitx, puja a peu descalç al cambril de

la Mare de Déu, i ofereix dos ciris agraint l'haver-se recobrat d'una malaltia del cor.

- Catalina Morey, d'Establiments, dóna una almoïna pel cant de la Salve, agraint el felíç naixement de la seva néta Antònia.
- **Dia 18**, Rosa Estaràs, de Palma, agraeix amb el cant de la Salve la curació del seu nét Sebastià.
- **El mateix dia**, Maria Sampol, d'Inca, agraeix amb una Salve el resultat dels exàmens del seu nebot Frederic.
- Catalina Jaume Bujosa ofereix una Missa agraint el recobriment de la salut de la seva filla Catalina.
- **Dia 19**, Pere Suñer Rosselló, de Manacor, ofereix una Missa i un ciri agraint el felíç resultat en uns exàmens soferts per la seva filla Catalina.
- **Dia 20**, Gabriel Arrom, de Binissalem, amb l'aplicació d'una Missa agraeix la protecció de la Mare de Déu en un accident.
- **Dia 25**, Catalina Molinas Mayol, de Santa Margalida, ofereix com a ex-vot el seu vestit de novia, agraint la salut del seu fill Bartomeu.
- Antònia Barrueco Bisquerria, de Palma, ofereix un botó d'or en agraiment pels favors rebuts de la Mare de Déu.
- Dolors Tomàs, de Binissalem, puja a peu i ofereix una Missa agraint la curació d'un nét seu que patia una malaltia als ulls.
- Maria Morey, de Sant Joan de Sineu, ofereix el cant d'un Te-Deum en agraiment pels favors rebuts.
- **Dia 1 de juny**, Josep Bauzà, de Palma, puja al Santuari de Lluc per agrair a la Mare de Déu la curació de la seva esposa després d'una caiguda.
- **El mateix dia**, Francesca Palou, de Sóller, agraida pel felíç naixement de la seva filla Catalina —després de nou anys de matrimoni—, ofereix una creueta amb cadena d'or.

■ **Dia 2**, Antònia Beltran, de Palma, pel felíç resultat d'una operació quirúrgica, ofereix una Missa.

■ **Dia 5**, Catalina Niell, de Sineu, en agraiment per la salut ofereix una Missa.

■ **Dia 13**, Francesc Canals, d'Orient, acompanyat de la seva esposa, i agraint favors rebuts, ofereix un donatiu.

■ **Dia 15**, Rosa Sendra, de Palma, agraida pel recobriment del seu espòs, ofereix una Missa.

■ **El mateix dia**, Dolors Martínez, resident a Palma, ofereix les trenes dels seus cabells en agraiment per la curació d'uns atacs neuràlgics.

■ Josep Oliver i Rosselló, d'Inca, acompanyat de la seva esposa i filla, ofereix el vestit de primera comunió d'aquesta, en agraiment de veure-la recobrada d'una greu malaltia.

■ La família Banyols, de Sóller, dóna gràcies per haver experimentat un dels seus membres la protecció de la Mare de Déu en un accident de tràfic.

■ Josep Munar i la seva esposa, de Palma, fan celebrar quatre vegades el sacrifici de la Missa en agraiment per la curació del seu fill.

■ **Dia 16**, la família Llopis Valls, de Palma, en agraiment per favors rebuts, fa cantar una Salve.

■ **Dia 17**, Antoni Lliteras, de Porreres, acompanyat d'alguns familiars seus, ofereix un Te-Deum.

■ **Dia 19**, Francesc Bennàssar i Martorell, de Sa Pobla, fa cantar un Te-Deum agraint la curació després d'un accident.

■ **Dia 22**, Francesca Pol, de Binissalem, ofereix una missa en agraiment per la seva curació.

■ **El mateix dia**, Carme García, de Santa Maria del Camí, en agraiment per la curació del seu espòs després d'una intervenció quirúrgica, ofereix una Missa.

■ Catalina Espases, de Gènova, pel felíç naixement del seu fill Joan, ofereix el vestit del seu bateig.

▪ **Dia 29**, Sebastià Rubí, d'Ariany, fa celebrar una missa solemne en agraïment per la curació del seu company Guillem Servall que va ser víctima d'un accident.

▪ Joana Matas, de Sant Joan de Sineu, en agraïment perquè una malaltia que patia no hagi resultat maligna, ofereix una missa.

▪ Antònia Oliver Llabrés, de Biniali, pel feliç resultat d'una operació quirúrgica practicada en el seu fill Antoni, ofereix una missa.

Matrimonis celebrats a Lluç

Dia 18 de maig, Kurt Friedrich Heinrich enkel, d'Alemanya, amb Heinrich Henkel, d'Alemanya, amb Francesca Ferrer Tomàs, de Campanet.

Dia 22, Joan Cuart Miró, de Pollença, amb Joana Aina Bennàssar Cànaves, també de Pollença.

Dia 24, Joan Pérez Enseñat, del Port de Pollença, amb Magdalena Bestarol Blanquer, de Pollença.

Dia 30, Josep Ferragut Bibiloni, de Palma, amb Aina Garau Mayol, de Caimari.

Dia 7 de juny, Jaume Serra Sansó, de Manacor, amb Magdalena Balle Rosselló, de Palma.

El mateix dia, Joan Prats Coli, d'Inca, amb Antònia Ballester Reus, també d'Inca.

Dia 10, Sebastià Morey Bauzà, de Vilafranca de Bonany, amb Maria Guardiola Salvà, de Palma.

El mateix dia, Josep Sastre Martorell, d'Inca, amb Catalina Cabanellas Estrany, també d'Inca.

Dia 30, Pau Vallbona Quetglas, d'Alqueria Blanca, amb Margalida Mayans Ripoll, de Palma.

Noces d'argent

Dia 16 de maig, les celebraren Bartomeu Sans Sabater i Joana Mestre Serra, de Palma.

Noces d'or

Les han celebrades Macià Balaquer i Magdalena Duran de Palma, i Joan Femenia Arrom i Margalida Oliver Bujosa, també de Palma.

Primeres Comunions

Dia 3 de maig, Joana Maria Coli Vidal de Selva.

Dia 8, els germanets Francesca, Mercè i Gabriel Antoni Marquès Hinojosa, de Selva.

Dia 11, el germans Catalina Maria Assumpció i Antònia Maria de Lourdes Coll Juan, de Lloseta.

Dia 16, Miquel Fiol Rubí, de Palma.

Dia 17, Matilde Llull Serralde, de Palma.

Dia 18, els germans Carles-Albert i Miquel Angel Forteza Rey, de Palma.

Dia 22, Maria Cerdà Llompart, de Pollença.

Dia 25, Antònia Martorell Palou, d'Escorca.

Dia 1 de juny, Maria del Carme Ordoiz, de Pollença.

El mateix dia, els cosins germans Bartomeu Salom Llabrés i Antònia Llabrés Vich, de Palma.

Dia 5, Pere Solivellas Sureda, d'Escorca.

Dia 15, Josep Lluís Belluga Serra, de Palma.

Dia 24, Manuel Vicenç Fuertes Roda, de Palma.

INSTITUCIÓ CULTURAL DEL C.I.C.F.

ESCOLES SUPERIORS

Secretariat de Direcció

Jardineres-Educadores

Elisava - Disseny Gràfic i Disseny Industrial
(alumnat mixt)

Periodisme - Direcció delegada de l'Escola Arxidiocesana de Periodisme
(alumnat mixt)

Tècniques d'oficina

CURSOS

Preuniversitari - Seccions masculina i femenina

Itínera - Preparació per a les Escoles superiors

Cursos d'Iniciació Sociopedagògica

VIA AUGUSTA, 205 BARCELONA·6

Escola de Secretariat

SANT QUIRZE, 30 SABADELL

Curs de Tècniques d'oficina

CONSTITUCIÓ, 28·30

Centre d'Estudis **RUTA**

(LA BORDETA) BARCELONA·14

ESCOLA THAU

Parvulari

DR.ROUX, 111 BARCELONA·17

Primària i Batxillerat

ANGLÍ, 58 BARCELONA·17

Artur Martorell (parvulari)

CAN SOLEI

SEU D'URGELL, 29 BADALONA

ASSESSORAMENT TÈCNIC

Secretariat

FRETA· PLAÇA CAIDOS, 9 MATARÓ

Idiomes

I.C.del C.I.C.F.

Secretariat

SANT JAUME, 20 TERRASSA

INFORMACIÓ: a la tarda de 5 a 8, cada dia llevat dels dissabtes

Via Augusta, 205

t. 211-58-58

Barcelona-6

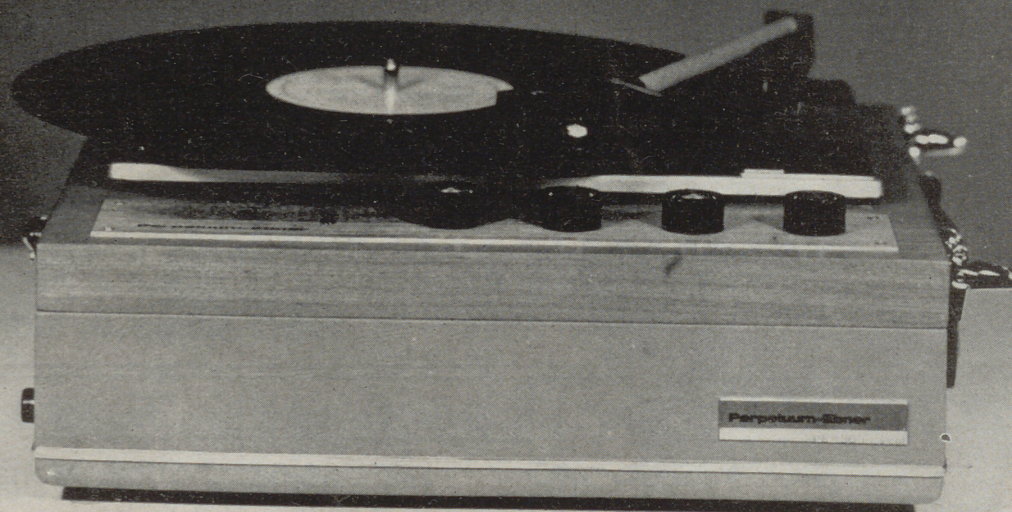
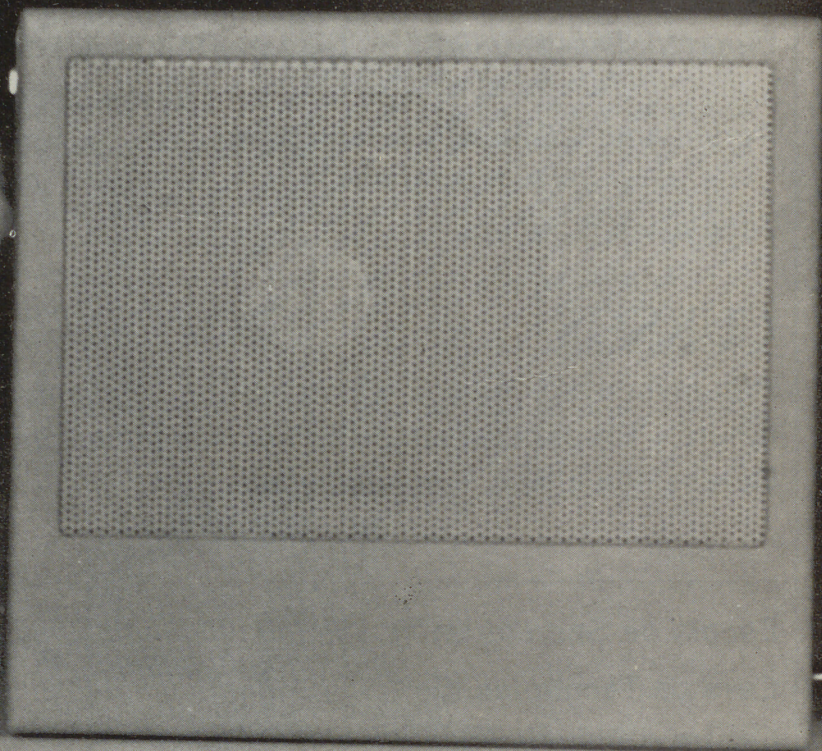
CURS 1969-70

Perpetuum-Ebner

PRESTIGI MUSICAL D'EUROPA

nous models 1969/70